

Πορευθέντες

μαθητεύσατε πάντα τα' ἔδυν (Μαρτ. κκ. 19)

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ "ΠΟΡΕΥΘΕΝΤΕΣ"

ΤΕΥΧΟΣ 44

ΕΤΟΣ ΙΑ' (IV)
ΟΚΤ.-ΔΕΚ. 1969

Περιεχόμενα:

• Αρχιμ. Εύσεβιον Βίττη:	• Ή εξόδος πρὸς τὴν οἰκουμενικότητα σ. 49
Μιὰ μορφὴ τῆς ἀφρικανικῆς Ὁρθοδοξίας	σ. 55
•Αγακήρυξις εἰς "Αγιον ιεραποστόλου τῆς Ἀλάσκας	σ. 60
• Ηλία Βουλγαράκη: •Η περὶ θρησκειῶν δήλωσις («Nostra Aetate») τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ	σ. 61

"Αγιογραφικὰ ἐνθεωρήματα Γ"

Η ΕΞΟΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑ

•**Τπὸ Ἀρχιμ. ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΒΙΤΤΗ**

•Απὸ τὸ ὅρος οὗ ἐτάξατο ὁ Ἰησοῦς νὰ μαζευτοῦν οἱ Ἀπόστολοί Του ἡ θέα εἶναι ἀπέραντη καὶ ἐπιβλητική. Κάτω στοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους ἐκτείνεται ἡ Οἰκουμένη. •Ἐνας κόσμος ἀνθρώπων, ποὺ ἀναδεύουν στὴ ζυμωμένη μὲ αἴλια καὶ ἰδρῶτα λάσπη τῆς γῆς, ποὺ ἀργοσαλεύουν στὸ βοῦρκο τῶν παθῶν τους, ποὺ δρίσκουνται σὲ ἀέναη καὶ ἀδυσώπητη πάλη γιὰ ἐπικράτηση καὶ ἐπιβολή, ποὺ ἀγωνίζονται ἔναν ἀνοικτήριμον καὶ ἀπελπισμένο ἀγῶνα ζωῆς καὶ θαγάτου, εἴτε σὰν ἀτομα εἴτε σὰν λαοὶ καὶ κοινωγίες. •Αρχίζοντας ἀπὸ τοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους ὧς πέρα στὰ ἀχγὰ ὅρια τοῦ ὁρίζοντα καὶ πιὸ πέρα ἀκόμα ἐκτείνεται ὁ ξεπεσμένος κόσμος τῶν ἐθνῶν, ποὺ παρεύονται τὴν ὁδὸν τοῦ συντριψμοῦ καὶ τῆς ταλαιπωρίας μὴ ξέροντας τί θὰ πῆ ἀνάπταυση, εἰρήνη, χαρά, ἐλπίδα, ἀγάπη, ἀλήθεια, οὐρανός. Καὶ δημιώς τόσο πολὺ τὰ λαχταροῦσαν κατὰ δάθος! •Αγνοοῦσαν μονάχα τὴν Ηγγῆ τους, τὸν Δοτῆρα τους... Αὐτὸν τὸν κόσμο ἔδειχνε ὁ Ἰησοῦς στοὺς κατάπληκτους μαθητάς Του, ποὺ ὧς τώρα ζού-

σαν μὲ νωπὴ σχεδὸν τὴν ἐντολή Του· «εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε» (Ματθ. 10' 5). Σωστά. •Αλλὰ ὅταν τοὺς δόθηκε ἡ ἐντολὴ ἐκείνη ἦταν ἀκόμη ἀνώριμοι. «Οὕπω γὰρ ἦν Πνεῦμα "Αγιον, δτὶ δ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη"» (Ιω. 3' 39). Τώρα δημιως τὰ πράγματα ἀλλαξαν. •Ο Ἰησοῦς «ἐδοξάσθη». •Ο Παρακλητος θὰ ἐρχόταν ἀπὸ ὅρα σὲ ὅρα, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή. Θὰ ἐγκαθίδρυε τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ ἀρχίζε ἡ κατάκτηση τῆς μεγάλης Οἰκουμένης.

•Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἵσως οἱ μαθηταὶ δὲν ἔγοιωθαν καλὰ - καλὰ τὴ διαρύτητα καὶ τὶς συνέπειες τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ. Μόγο μεταμορφωμένοι ἀπὸ τὴν ἐπενέργεια τοῦ Παρακλήτου ἀργότερα θὰ μποροῦσαν νὰ διγοῦν ἀπὸ τὸν ἀσφυκτικὸν κλοιό τῆς στενόκαρδης Ιουδαικῆς ἀντίληψης περὶ «περιουσίου λαοῦ» καὶ γὰρ ἀντιληφθοῦν, πώς, δτὶ δ ἀγαστάς Ἰησοῦς τοὺς πρόσταζε, δὲν ἦταν παρὰ πραγματοποίηση ἐγὸς παλιοῦ ὀνείρου προφητικοῦ. •Ἐδῶ καὶ ἐκατοντάδες χρόνια εἶχε διατυπωθῆ

σὰν ὀραιατισμὸς ἐν Πγεύματι καὶ τραχούδι θεῖ-
κὸ ή κατάκτηση τῆς οἰκουμένης εἰς Θεὸν ἀπὸ
τοὺς σεβάσμους Προφῆτες. Τὴν εἶχαν περιγρά-
ψει μὲ δάκρυα λαχτάρας καὶ πόγου. Τὴν εἶχαν
ὑπογραφμέσει μὲ τὸ ἴδιο τους τὸ αἷμα στὸ ιερὸ
βιβλίο τοῦ Θεοῦ...

Γι' αυτὸν πρὶν προσπαθήσουμε νὰ θεωρήσουμε τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου γιὰ τὸ ἔξοδο πρὸς τὴν οἰκουμενικότητα — καὶ γιὰ νὰ τὴν νοιώσουμε βαθύτερα — ἀς ἀναθεωρήσουμε μὲ κάθε δυγατή συντομία πῶς εἶδαν καὶ ὥραματίσθησαν οἱ Προφῆτες τὴν οἰκουμενικότητα.

1. Ο προφητικός οίκουμενισμός

Οι Προφῆτες θεῶνται τὴν οἰκουμενικότητα πολὺ γενικά. Δὲν προχωροῦν σὲ λεπτομέρειες. Δὲν τὴν ἀναπτύσσουν πρακτικὰ παρὰ ἐλάχιστα. Παραμένει πιὸ πολὺ Ἱερὴ λαχτάρα, πόθος ἐν Κυρίῳ, (προσ) εὐχὴ διάπυρη, δραμα θεῖκό, τέρμα, διου θὰ καταντήσῃ ἡ πορεία τοῦ κατάκοπου ἀπὸ τὴν ὁδοιπορία αἰώνων λαοῦ τοῦ Θεοῦ. "Αγ θὰ ἔ- πρεπε νὰ ἀναφερθοῦν κάποια θασικὰ χαρακτηρι- στικὰ τοῦ πρωθυποκοῦ οἰκουμενισμοῦ, θὰ ὠνομά- ζαμε τοῦτα:

Τὸ πρῶτον· Ἡ οἰκουμενικότητα σὰν κίνηση εἶναι καὶ νόμος. Μιὰ κίνηση ἀπό τέλος πρὸς τὰ μέσα. Ἀπὸ τὴν περιφέρεια τῶν θυγῶν πρὸς τὴν καρδιὰν τῆς ἀλήθευσης θεογγωσίας.

Τὸ δὲ οὔτε ερό: Ἡ οἰκουμενικότητα σὸν πραγματοποίησῃ ἐν χρόνῳ τοποθετεῖται στὸ τέρμα τῆς ἱστορίας καὶ θεωρεῖται ἐσχατολογική α. Ὁ ρυθμὸς πραγματοποίησής της εἶναι πολὺ ἀργός. Ἐχει τὴν «βραδύτητα» (γιὰ μᾶς που διαζύμαστε συνήθως πολὺ) τῆς ἀνέλιξης τῆς ἱστορίας τῆς σωτηρίας μας. Καὶ τὸ ρολόϊ του Θεοῦ δὲν πηγαίνει ποτὲ μπροστά, δπως ποτέ του δὲν πάει πίσω. Αὐτὰ μᾶς ὀδηγοῦν σὲ μιὰ κάπως πιὸ συγκεκριμένη θεώρηση:

α) Τὸ κέντρο, ποὺ σ' αὐτὸ θὰ συγκλίγουν τὰ πάντα καὶ οἱ πάντες, ὁ «δημφαλός τῆς γῆς» ('Ιεζ. λη' 12), εἶναι τὸ «Σιών ὅρος τὸ ἄγιον» (Ψ. 6' 6), δπου εἶναι «τὸ σκήνωμα» τοῦ Θεοῦ (Ψ. 14, 1 & Ψ. 73, 2) καὶ δὲ ἀγιος Ναὸς του (Ψ. 10, 4), στὸν δποῖον καὶ κατοικεῖ (Ψ. 9, 12). Ἀπὸ ἐκεῖ ἐνεργεῖ δὲ Θεός. «Ἐξαποστεῖλαι σοι δούλους ἐξ ἀγίου καὶ ἐκ Σιών ἀγιτιλάδοις τὸ σου» (Ψ. 19, 3) εὔχεται δὲ ιερὸς Φαλιμιδός, διέτι «ἐκ Σιών ἡ εὐπρέπεια τῆς ὥραιότητος αὐτοῦ» (Ψ. 49, 2). Γι' αὐτὸ ἀγαπᾶ «Κύριος τὰς πύλας Σιών ὑπὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακὼβ» (Ψ. 86, 2) καὶ εὐδοκεῖ γὰ μιλάν ἀπὸ αὐτήγου: «Κύριος ἐκ Σιών ἐφθέγξατο καὶ ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ» ('Αμδὼς α' 2). «Οὐαὶ δὲ τοῖς ἐξουθενοῦσιν Σιών καὶ τοῖς πεποιθόσιν ἐπὶ τὸ ὅρος Σαμαρείας!» ('Αμδὼς στ' 1). Δὲν ἀλλάζει τὴν Σιών δὲ Κύριος μὲ τίποτα, δσο κι' ἀν ὑπῆρξε ἀμαρτῶ

λή, θὰ δικαιωθῇ τελικά καὶ θὰ ἀποκατασταθῇ. «Τάδε λέγει Κύριος Παντοκράτωρ· Ἐξήλωκα τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὴν Σιών ζῆλον μέγαν... ἐπιστρέψω ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἐν σικτηρυμῷ καὶ ὁ σίκος μου ἀγοικοδομηθήσεται ἐν αὐτῇ... Καὶ ἐλεγήσει Κύριος ἔτι τὴν Σιών καὶ αἰρετεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ» (Ζαχ. α' 14-17).

Αύτός λοιπών δύ τόπος δύ ιερός καὶ ἄγιος είναι δύ τόπος, στὸν δύποτο θὰ συγχαίνουν λαοί, ἔθνη καὶ βασιλεῖς, γιὰ νὰ σχηματίσουν τὴν μὰ μακαριστή οἰκογένεια τῆς οἰκουμένης. «Τέρπου καὶ εὐφραίγου, θύγατερ Σιών, διότι ἵδου ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηγώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει Κύριος. Καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν Κύριον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἑκείνῃ καὶ ἔσονται αὐτῷ εἰς λαὸν καὶ κατασκηγώσουσιν ἐν μέσῳ σου» (Ζαχ. 6' 14 - 15). Καὶ δύ προφήτης Μίχαιλς προσθέτει: «Καὶ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐμφανὲς τὸ ὅρος Κυρίου, ἔτοιμον ἐπὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὁρέων, καὶ μετεωρισθήσεται ὑπεράγω τῶν δουνγῶν· καὶ σπεύσουσι πρὸς αὐτὸν λαοί, καὶ πορεύσονται ἔθνη πολλὰ καὶ ἐροῦσι· δεῦτε καὶ ἀναθῶμεν εἰς τὸ ὅρος Κυρίου καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ· Ἰακώβ, καὶ δείξουσιν ἡμῖν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ πορευσόμεθα ἐν ταῖς τρίβοις αὐτοῦ· ὅτι ἐκ Σιών ἔξελεύσεται νόμος καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Τερουσαλήμ. Καὶ κρινεῖ ἀναμέσον λαῶν πολλῶν καὶ ἔξελέγεται ἔθνη ἴσχυρά ἔως εἰς γῆν μακράν... καὶ θήσομαι τὴν συντετριψμένην εἰς ὑπόλειμμα καὶ τὴν ἀπωσμένην εἰς ἔθνος ἴσχυρόν, καὶ βασιλεύσει Κύριος ἐν ὅρει Σιών ἀπὸ τοῦ γῆν καὶ ἔως εἰς τὸν αἰῶνα» (Μίχ. δ' 1 - 7).

6) Τὰ ἔσχατα, ποὺ σ' αὐτά ὅταν γίγουν
ἱστορικὸ παρόν, θὰ πραγματοποιηθῇ τὸ προφη-
τικὸ ὄνειρο τοῦ οἰκουμενισμοῦ, ἢ συγένωση σὲ
μιὰ οἰκογένεια δλῶν τῶν λαῶν, δὲν προσδιορί-
ζονται παρὰ γενικὰ σὰν «ἡ ἡμέρα ἐκείνη» (Ζαχ.
ιγ' 1, ιδ' 4) ἢ «ἡμέρα τοῦ Κυρίου» (Ιωῆλ 6'
1) ἢ «ἡμέραι ἐκεῖναι» ἢ «καιρὸς ἐκείνος» (Ι-
ωῆλ δ' 1). Τὰ ἔσχατα είγαι σκεπασμένα μὲ ἔνα
πέπλο μωσηρίου καὶ συνεσκιασμένα. Μερικὰ μό-
νο σημάδια, πάλι γενικὰ σὰν δεῖκτες πορείας
στὸ μακρὺ δρόμο τῆς ιστορίας, ὑπογραμμίζονται
ἀφυπνιστικὰ καὶ ποτὲ γιὰ νὰ ἵκανοποιήσουν τὴν
ἀνθρώπινη περιέργεια. Είναι γεγονότα σημαδια-
κὰ τῆς γενικώτερης ιστορίας, ὅπως πόλειμοι, πε-
νες, μαζίκες καταστροφές, θάνατοι, μετοικεσίες
καὶ μετακινήσεις λαῶν, ἔσεριζωμοὶ ἢ κοσμικῆς
ἐκτάσεως γεγονότα, ποὺ ἡ σημασία τους ἔσφεύ-
γει ἀπὸ τὰ στεγὰ πλαίσια τοῦ πλανήτη μας. «Ἴ-
δου τὸ πέρας ἥκει, ἴδου ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου...
ὅ πόλειμος καὶ ἡ ρομφαία ἔξωθεν καὶ ὁ λιμὸς
καὶ ὁ θάνατος ἔσωθεν· ὁ ἐν τῷ πεδίῳ ἐν ρομ-
φαίᾳ τελευτήσει, τοὺς δὲ ἐν τῇ πόλει λιμὸς καὶ
θάνατος συντελέσει. Καὶ ἀγασθήσονται οἱ ἀνα-
σφόδιμενοι ἐξ αὐτῶν καὶ ἔσονται ἐπὶ τῶν δρέων
πάντας ἀποκτενῶ, ἔκαστον ἐν ταῖς ἀδικίαις αὐ-
τοῦ πᾶσαι χεῖρες ἐκλυθήσονται, καὶ πάγτες μη-

ροὶ μιλούνθήσονται ὑγρασία καὶ περισώσονται σάκ-
κους... οὐαὶ ἐπὶ οὐαὶ ἔσται, καὶ ἀγγελία ἐπὶ ἀγ-
γελίαν ἔσται» (Ιεζ. ៥' 9 - 26). «Συγχυθήτωσαν
πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, διότι πάρεστιν
ἡμέρα Κυρίου, διὰ ἐγγύς, ἡμέρα σκότους καὶ
γνόφου, ἡμέρα νεφέλης καὶ ὅμιχλης. Ὡς ὅρ-
θρος χυθήσεται ἐπὶ τὰ ὅρη λαὸς πολὺς καὶ ισχυ-
ρός ὅμιοις αὐτῷ οὐ γέγονεν ἀπὸ τοῦ αἰῶνος... τὰ
ἐμπροσθεύ αὐτοῦ πῦρ ἀναλίσκον καὶ τὰ ὅπιστα
αὐτοῦ ἀναπτομένη φλόξ... ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ
συντριβήσονται λαοί, πᾶν πρόσωπον ὃς πρόσκαυ-
μα κύτρας... πρὸ προσώπου αὐτῶν συγχυθήσεται
ἡ γῆ καὶ σεισθήσεται ὁ οὐρανός, ὁ ἥλιος καὶ ἡ
σελήνη συσκοτάσουσι, καὶ τὰ ἀστρα δύσουσι τὸ
φέγγος αὐτῶν (Ἰωὴλ ៥' 1 - 10). «Καὶ δῶσω
τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, αἷμα καὶ
πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστραφήσε-
ται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα πρὶν ἐλ-
θεῖν τὴν ἡμέρα Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφα-
νῆ» (Ἰωὴλ γ' 3 - 4). «Ολα αὐτὰ ὅμιως τὰ ἐσχα-
τολογικὰ γεγονότα δὲν ἔχουν κανένα ἄλλο νόη-
μα παρὰ αὐτὸ ποὺ τονίζει ὁ Κύριος διὰ τοῦ προ-
φήτου: «Ἐπιστράφητε πρός με ἐξ ὅλης τῆς
καρδίας ὑμῶν καὶ ἐν νηστείᾳ καὶ ἐν κλαυθιψ
καὶ ἐν κοπετῷ· καὶ διαρρήξατε τὰς καρδίας ὑμῶν
καὶ μὴ τὰ ἱμάτια ὑμῶν καὶ ἐπιστράφητε πρὸς
Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν, διὰ ἐλεήμων καὶ οἰ-
κτήμων ἐστί, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ με-
τανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις» (Ἰωὴλ ៥' 12 - 13).

Ἐτσι προπαρασκευασμένοι οἱ ἄνθρωποι θὰ
πρέπη νὰ μάθουν νὰ περιμένουν μὲ πίστη, τα-
πείνωση καὶ ὑπομονὴ τὸν ἐρχομό ἐκείνης τῆς ἡ-
μέρας, ποὺ ὁ «ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ»
(Ἐθρ. ι' 37).

γ) Σὰν ὅργανα αὐτῆς τῆς προπαρασκευῆς
γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὸ κλείσιμο μέσα στὴν ἐγω-
πάθεια καὶ τὴν στενόκαρδη ἀποκλειστικότητα
τοῦ περιουσίου λαοῦ χαρακτηρίζονται:

I. Ὁ ἵδιος ὁ περιούσιος λαός.

Ἀποστολὴ τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ
Ἰσραὴλ, εἶναι ἡ ζωντανὴ μαρτυρία τοῦ ἀληθιγοῦ
Θεοῦ ἀνάμεσα στὰ ἔθνη τῆς γῆς. Ὁ λαὸς ὅμιως
τοῦ Θεοῦ ἀποδεικνύεται συχνὰ σκληροτράχηλος,
ἀπειθάρχητος, εὐεπίφορος στὴν ἀσένεια καὶ στὴν
ἀγομία, στὴν παραγγώριση αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ
Θεοῦ. «Οχι λίγες φορές μιλάει ὠργισμένα ὁ Θεὸς
μὲ τὸ στόμα τῶν Προφητῶν Του ἐναντίον τοῦ ἐπει-
σμένου ἐκλεκτοῦ λαοῦ. «Ἀκούει, οὐρανέ, καὶ
ἐνωτίζου, γῆ, διὰ Κύριος ἐλάλησεν» υἱὸν ἐγέν-
νησα καὶ ὑψώσα, αὐτοὶ δέ με ἥθετησαν. Ἔγγω
θοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὅγος τὴν φάτνην τοῦ
κυρίου αὐτοῦ· Ἰσραὴλ δέ με οὐκ ἔγνω, καὶ δ
λαὸς με οὐ συγήκεν. Οὐαὶ ἔθνος ἀμαρτωλόν, λαὸς
πλήρης ἀμαρτιῶν... ἐγκατελίπατε τὸν Κύριον
καὶ παρωργίσατε τὸν ἄγιον τοῦ Ἰσραὴλ...
ἀπὸ ποδῶν ἔως κεφαλῆς οὐκ ἔστιν ἐν
αὐτῷ ὀλοκληρίᾳ, οὔτε τραῦμα, οὔτε μώλωφ,
οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα· οὐκ ἔστι μάλαγμα

ἐπιθῆγαι οὔτε ἔλαιον οὔτε καταδέσμους. Ἡ γῆ
ὑμῶν ἔρημος, αἱ πόλεις ὑμῶν πυρίκαυστοι... ἐγ-
καταλειφθήσεται ἡ θυγάτηρ Σιών ὡς σκηνὴ ἐν
ἄμπελῶν καὶ ὡς ἐπωροφυλάκιον ἐν σικυηράτῳ, ὡς
πόλις πολιορκουμένη. Καὶ εἰ μὴ Κύριος Σαδαὼθ
ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἀν ἐγενή-
θημεν καὶ ὡς Γόμορρα ἀν διαιώθημεν» (Ἡσ. α'
2 - 9). Τὸ ξεστράτισμα καὶ ἡ ἐξ αἰτίας του ἀδυ-
νατία καὶ κατάπτωση τοῦ λαοῦ κάνει τὸν Προ-
φήτη νὰ φωνάζῃ: «Ἐπιστράφητε, Ἰσραὴλ, πρὸς
Κύριον τὸν Θεόν σου, διότι ἡσθένησας ἐν ταῖς
ἀδικίαις σου» (Ωσηὴ ιδ' 2). «Ο Προφήτης
Μιχαίας μιλάει μὲ πόνο γιὰ «τὴν ἀσέβειαν Ἰσ-
ραὴλ, ἀμαρτίας οἴκου Ἰουδαίας», ἐνῶ δ Μαλα-
χίας παραπογεῖται: «Καὶ ὑμεῖς, υἱοὶ Ἰακώβ, οὐκ
ἀπέχεσθε ἀπὸ τῶν ἀδικιῶν τῶν πατέρων ὑμῶν,
ἐξεκλίνατε τὰ νόμιμά μου καὶ οὐκ ἐφυλάξασθε»
(γ' 7).

Καὶ ὅμιως αὐτὸς ὁ λαὸς θὰ πρέπη μὲ τὴν ἴστο-
ρία του σὰν σύνολο νὰ ἀποτελῇ μιὰν ἀκατάπαυ-
στη μαρτυρία τοῦ Θεοῦ στοὺς γύρω λαούς. Δὲν
ἔχει σημασία τὸ ποιόν του ἢ οἱ δυνατότητές του.
Πρέπει νὰ εἶναι μάρτυς ἔστω καὶ παθητικός.
«Καὶ ἐξήγαγον λαὸν τυφλόν, καὶ δοφθαλμοὶ ὡ-
σαύτως εἰσὶ τυφλοί, καὶ κωφοὶ τὰ ὄτα ἔχοντες.
Πάντα τὰ ἔθνη συγήχθησαν ἄμια καὶ συγαχθήσον-
ται ἀρχοντες ἐξ αὐτῶν· τίς ἀναγγελεῖ ταῦτα;
ἢ τὰ ἐξ ἀρχῆς τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν»; (Ἡσ. μγ'
8 - 9). Καὶ ὅμιως ὁ λαὸς ὁ τυφλός θὰ πρέπη
νὰ δεῖξῃ τὸ φῶς! Καὶ ὅμιως ὁ λαὸς ὁ δουλὸς πρέπει
νὰ ἐκφέρῃ μεγαλόφωνη μαρτυρία! «Γίνεσθε μι-
μάρτυρες! «Ὑμεῖς ἐμοὶ μάρτυρες!» (Ἡσ. μγ'
10, 12), λέγει ὁ Θεός.

II. Πιὸ ἐνεργός ὅμιως καὶ ἐνεργῆς μαρτυρία
θὰ ἀναληφθῇ ἀπὸ τὸ «ὑ πόλεις μι μα» τοῦ λαοῦ
τοῦ Θεοῦ (Μιχ. δ' 7), τὸ «κατ' ἐκλογὴν τῆς
χάριτος λεῖμμα» τοῦ ἀποστ. Παύλου (Ρωμ. ια'
5). Αὐτὸς θὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀγία ζύμη γιὰ τὸ
ζύμωμα τῶν λαῶν σὲ ἔνα ἀγιο φύραμα ἔγιατο
καὶ διμοειδές. Ποιὸν παραστατικὰ μιλάει γι' αὐτὸς
δ Προφήτης Ἡσαΐας: «Τῇ δὲ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπι-
λάμψει ὁ Θεὸς ἐν θουλῇ μετὰ δόξης ἐπὶ τῆς
γῆς τοῦ ὑψῶσαι καὶ δοξάσαι τὸ καταλει-
φθὲν τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ ἔσται τὸ ὑπόλει-
φθὲν ἐν Σιών, καὶ τὸ καταλειφθὲν ἐν
Ἱερουσαλήμ ἀγιοι κληθήσονται, πάντες οἱ γρα-
φέντες εἰς ζωὴν ἐν Ἱερουσαλήμ· διὰ ἐκπλυνεῖ
Κύριος τὸν ρύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων
Σιών καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν
ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως.
Καὶ ἥξει, καὶ ἔσται πᾶς τόπος τοῦ ὅρους Σιών
καὶ πάντα τὰ περικύλωπ αὐτῆς σκιάσει νεφέλη
ἡμέρας καὶ ὡς καπνοῦ καὶ ὡς φωτὸς πυρὸς καιο-
μένου γυκτός, καὶ πάσῃ τῇ δόξῃ σκεπασθήσεται·
καὶ ἔσται εἰς σκιάν ἀπὸ καύματος καὶ ἐν
σκέπῃ καὶ ἐν ἀποκρύφῳ ἀπὸ σκληρότητος καὶ
ὑετοῦ» (Ἡσ. δ' 2 - 6). Οἱ θλίψεις καὶ οἱ ἀλ-

λεπάλληλες δοκιμασίες θὰ ἔξαγγίσουν τὸ «καταλειφθὲν» τιμῆμα τοῦ περιουσίου λαοῦ κάνοντάς το πλούσιο ἐσωτερικά, ἔξαγιασμένο, κατάλληλο δργανο μαρτυρίας τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ γίνεται ἀξιό νὰ μαρτυρήσῃ τὴν ἀληθινὴ θεογνωσία. «Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός. Ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ, παρακαλέσατε αὐτῆν· δτι ἐπλήσθη ἡ ταπείνωσις αὐτῆς, λέλυται αὐτῆς ἡ ἀμαρτία...» Ἀκριβῶς γι' αὐτὸν τὸν λόγο μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθῇ στὴν προετοιμασία τῆς ὁδοῦ τοῦ Κυρίου, ποὺ θὰ ἔρθῃ γιὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀδελφούσνη δλων τῶν ἀνθρώπων. «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἔτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίδους τοῦ Θεοῦ ὑμῶν· πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται καὶ πᾶν ὅρος καὶ βουγὸς ταπεινωθήσεται·, καὶ ἔσται πάντα τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεῖαν καὶ ἡ τραχεῖα εἰς δόδους λείας· καὶ ὀφθήσεται ἡ δόξα Κυρίου καὶ ὄφεται πᾶσα σάρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ» (Ἡσ. μ' 1 - 5) καὶ· «Ἴδού δέδωκά σε εἰς διατήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Ἡσ. μθ' 6).

III. Εἰδικώτερα διμως τὸ ἔργο αὐτὸ θὰ τὸ ἀγαλάδη καὶ θὰ τὸ φέρη σὲ πέρας αἴσιο ὁ «π α ᾧ ε Κ υ ρ ί ο υ», γιὰ τὸν ὅποιο μιλάει πολὺ ἀποκαλυπτικὰ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας. Ποιός εἶναι ὁ Παῖς Κυρίου; Στὴν ἀρχὴν ἀγαφέρεται ὁ ὅρος στὸν Ἱακὼβ, τὸν ἐκλεκτὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ. Γρήγορα διμως ἔξειδικεύεται καὶ ἀναφέρεται στὸ «ἄνθος τῆς ἐκ τῆς ρίζης Ἱεσσαὶ ράβδου». «Καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβίας... Καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἀρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἐθνη ἐλπιοῦσι, καὶ ἔσται ἡ ἀγάπωσις αὐτοῦ τιμὴ» (Ἡσ. ια' 1 - 10).

Ο δρόμος ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ ὁ Παῖς Κυρίου γιὰ νὰ πραγματώσῃ τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ εἶναι, δσο κι' ἀν αὐτὸ φαίνεται ἀγτιφατικὸ πρὸς τὴν ἀποστολή του, δρόμος πόνου, ἀτιμίας, ἀδοξίας, καταφρόγιας, ὁδύνης, παιδείας καὶ τελικὰ θαγάτου. Θαγάτου χάριν τῶν πολλῶν. «Καὶ εἶδομεν αὐτὸν καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος· ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀτιμον καὶ ἐκλείπον παρὰ πάντας τὸν σινός τῶν ἀνθρώπων... ἡτιμάσθη καὶ οὐκ ἐλογίσθη... Καὶ ἡμεῖς ἐλογισμέθα αὐτὸν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν κακώσει... τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς λάθημεν.. καὶ Κύριος παρέδωκεν αὐτὸν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν... Διὰ τοῦτο αὐτὸς κληρονομήσει πολλοὺς καὶ τῶν ἴσχυρῶν μεριεῖ σκῦλα, ἀγθ' ὥν παρεδόθη εἰς θάνατον ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη». (Ἡσ. γγ' 2 - 12). Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Παῖς Κυρίου θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ θαῦμα, ποὺ ἀνατρέπει ὅλους τὸν φυσικούς, κοινωνικούς, φυσιολογικούς καὶ ἴστορικούς δρους: «Καὶ συμβοσκηθήσεται λύκος μετ' ἀρνός, καὶ πάρδαλις συγκαπαύσεται ἐριφίω, καὶ μοσχάριον καὶ ταῦρος καὶ λέων ἄμια βοσκηθήσονται, καὶ παιδίον μικρόν ἀ-

ξει αὐτούς· καὶ βοῦς καὶ ἄρκος ἄμια βοσκηθήσονται καὶ ἄμια τὰ παιδία αὐτῶν ἔσονται, καὶ λέων καὶ βοῦς ἄμια φάγονται ἄχυρα. Καὶ παιδίον γήπιον ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων καὶ ἐπὶ κοίτην ἐκ γόνων ἀσπίδων τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖ. Καὶ οὐ μὴ κακοποιήσωσι οὐδὲ μὴ δύγνωται ἀπολέσαι οὐδένα ἐπὶ τὸ ὅρος τὸ ἄγιον μου, δτι ἐγεπλήσθη ἡ σύμπασα τοῦ γνῶναι τὸν Κύριον ὡς ὄνδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας. Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἡ ρίζα τοῦ Ἱεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἀρχειν ἐθνῶν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἐθνη ἐλπιοῦσι, καὶ ἔσται ἡ ἀνάπτωσις αὐτοῦ τιμὴ» (Ἡσ. ια' 6 - 10). «Ο ἕδιος ὁ μεγαλοφωγότατος Προφήτης σ' ἔνα κεφάλαιο, ὃπου διασταυρώγονται ὁ πυρφόρος προφητικὸς πόθος μὲ κάθε ἀνθρώπινη λαχτάρα, ψάλλει μὲ ἀπαράμιλη δύναμη καὶ ἀφθαστο λυρισμό: «Φωτίζου φωτίζου, Ἱερουσαλήμ, ἦκει γάρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀγατέταλκεν. Ἰδού σκότος καλύψει τὴν γῆν ὡς γνόφος ἐπ' ἐθνη· ἐπὶ σὲ δὲ φανήσεται Κύριος, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται. Καὶ πορεύσονται βασιλεῖς τῷ φωτί σου καὶ ἐθνη τῇ λαμπρότητή σου. Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἵδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου· ἵδού ἦκασι πάντες οἱ υἱοὶ σου μακρόθεν, καὶ αἱ θυγατέρες σου ἐπ' ὄμιλων ἀρθήσονται. Τότε ὄφη καὶ φοβηθήσῃ καὶ ἐκστήσῃ τῇ καρδίᾳ, δτι μεταβαλεῖ εἰς σὲ πλούτος θαλάσσης καὶ λαῶν... Καὶ ἀγοιχθήσονται αἱ πύλαι σου διὰ παντός, ἡμέρας καὶ νυκτὸς οὐ κλεισθήσονται, εἰσαγαγεῖν πρὸς σὲ δύναμιν ἐθνῶν καὶ βασιλεῖς...» (Ἡσ. δλόκηρο τὸ 60δ κεφ. προβλ. καὶ ξστ' 18 - 20). Μετὰ ἀπὸ χίλιες δυὸ ἴστορικὲς περιπέτειες θὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ στὴ Σιών μέ μετόχους δλους τὸν λαούς. Αὐτὸ εἶναι τὸ προφητικὸ δραμα. Αὐτῶν τῶν προφητικῶν δραματισμῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ προφητικοῦ οἰκουμενισμοῦ τὴν πραγμάτωση ἀναλάβαινε νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ «παῖς τοῦ Θεοῦ Ἡησοῦς» (Πραξ. γ' 13).

2. Ο οἰκουμενισμὸς τοῦ Ἡησοῦ

Μερικὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα σημεῖα ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν οἰκουμενισμὸ τοῦ Ἡησοῦ εἶναι καὶ τοῦτα:

α) Τὸ «ἄ ν ο ι γ μ α» τοῦ Ἡησοῦ.

Ο Κύριος δίνει τὴν ἐντολή: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἐθνη». Αὐτὸς διμως σημαίνει πώλες δὲν θὰ ἔρθουν τὰ ἐθνη στὸν ὄμφαλὸ τῆς γῆς, τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ ἀντίθετα ἔσκινοῦν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ φυγόκεντρη φορὰ γιὰ νὰ «μαθητεύσουν πάντα τὰ ἐθνη» «ένδεδυμένοι δύναμιν ἐξ ὄψους» (Λουκ. κδ' 49) οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου. Ο Ἡησοῦς καταλύει τὴν Ἰουδαϊκὴν οἰκουμενιστικὴ ἀντίληψη, ποὺ εἶχε ἐνγοήσει τοπικὰ καὶ γεωγραφικὰ τὸ προφητικὸ μήγυ-

μα, μὲ μιὰ πνευματικώτερη καὶ βαθύτερη ἀντίληψή του.

“Ηδη δταν ἔθεσε στὸν Κύριο ἡ Σαμαρεῖτις τὸ ζήτημα: «Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὅρει τούτῳ (Γαριζὶν) προσεκύνησαν καὶ ὑμεῖς (οἱ Ἰουδαῖοι) λέγετε δτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὃπου δεῖ προσκυνεῖν», πῆρε τὴν ἀπάντησην: «Ἄλεγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· πίστευσόν μοι, γύναι, ἔτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὅρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρὶ... οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» (Ιω. δ' 20 - 23). Αὐτονόητη ἀληθεια; Καθόλου. Οὔτε ἡ ἀληθεια αὐτῇ ἡταν δυνατὸν νὰ συλληφθῇ ἀπὸ τὴν φτωχὴν ἀνθρώπινη διάγοια οὔτε καὶ ἀποκαλυμμένη νὰ γίνη ἀντιληπτὴ καὶ κατανοητὴ. Χρειάσθηκε ὁ φωτισμὸς τοῦ Ἀγίου Πνεύματος γιὰ νὰ γίνη συνείδηση καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς πρώτης Ἔκκλησίας ἡ ἐν Χριστῷ οἰκουμενικότητα, ποὺ καταργοῦσε προνομιακές θέσεις καὶ καταστάσεις στὸν πνευματικὸν χώρο τῆς σχέσης μὲ τὸ Θεό. Εἶναι ἀξιοσημείωτα μερικὰ γεγονότα.

Ἐντύπωση προκαλεῖ τὸ δτι ἡ Πεντηκοστὴ ἔχει σὰν χαρακτηριστικό της τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἐν εἰδει πυρίνων γλωσσῶν καὶ μὲ ἀμεση ἐκδήλωση «τὸ λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις» (Πράξ. 6' 4) «τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ» (Πράξ. 6' 11). Ἀμέσως δηλαδὴ καταλύοντα: τὰ δρια καὶ οἱ διακρίσεις ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς καὶ ἀπευθύνεται σὲ δλους ἀδιάκριτα τὸ σωτήριο μήνυμα. Μιὰ πενιχρὴ ἀπεικόνιση τοῦ γεγονότος παρουσιάζουν τὰ σύγχρονα διεθνη συγένδρια, δηπου μιλάει σὲ μιὰ γλώσσα δ διμιλητής καὶ δ κάθε σύγεδρος τὸν ἀκούει στὴ δική του γλώσσα. Ἐδῶ διμιως δ τρόπος εἶναι ἐντελῶς ἐξωτερικός. Ἐκεῖ ἡταν πλήρης καὶ ἐσωτερικός καὶ «ἐν δυγάμει» Πνεύματος Ἀγίου. Τὸ γεγονός αὐτὸ τῆς Πεντηκοστῆς ἀποτελοῦσε ἔνα μήνυμα βαθύτατο τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν Ἔκκλησία του. Χρειάζονται ἐρμηνεία γιὰ κατανοηθῆ. Ἡταν ἀγαγκαία καὶ πάλι ἡ ἐπεγέργεια τοῦ Ἀγίου Πνεύματος γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Βλέπουμε γι' αὐτὸ νὰ γίνεται μιὰ ἀμεση ἀποκάλυψη σὲ ἀνθρώπους ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ μεταδώσουν μὲ δλο τὸ κύρος τους κατόπι τὰ μηνύματα αὐτὰ στὴν Ἔκκλησία. Πρόκειται γιὰ μερικὰ δράματα, ποὺ μᾶς ἀναφέρουν οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

Τὸ ἔνα δραμα εἶναι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου μὲ τὴν δθόνη καὶ τὰ κάθε λογῆς ζῷα (Πράξ. κεφ. ι' καὶ ια' 1 - 18). Τὸ γόγγιλα του ἡταν: «Ἄρα καὶ τοῖς ἔθυεσιν δ Θεός τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν» (Πράξ. ια' 18).

Δύο ἄλλα δράματα σχετίζονται μὲ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο κατὰ τὸν χρόνο τῆς ἐπιστροφῆς του. Ο Θεός ἀποκαλύπτει δι' δράματος στὸν Ἀγαγία στὴ Δαμασκὸ γιὰ τὸν Παῦλο, «ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοι ἐστὶν οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ δυομάριον ἔθυων καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσ-

ραήλ» (Πράξ. θ' 15). Στὴν ὑπηρεσία τοῦ οἰκουμενισμοῦ ἔνας φανατικώτατος πρώην φαρισαῖος! Τὸ ἵδιο βεβαιώγει δ ἀπόστολος τῶν ἔθυῶν γιὰ τὸν ἑαυτό του. Συγένη, λέγει, «γενέσθαι με ἐν ἐκτάσει καὶ ἰδεῖν αὐτὸν (τὸν Ἰησοῦν) λέγοντα μοι... ἐγὼ εἰς ἔθυη μαχρὰν ἐξαποστελῶ σε» (Πράξ. κδ' 17 - 21).

Χρειάσθηκε πολὺ σκληρὸς ἀγώνας καὶ ἀκατάπαυστη προσπάθεια γιὰ νὰ ἔδραιωθῃ στὶς ψυχὲς τὸ «ἄνοιγμα» αὐτὸ πρὸς τὸν οἰκουμενισμὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Χρειάσθηκε νὰ ἔρθῃ συνεπίκουρος στὶς προσπάθειες αὐτές καὶ ἡ ἴδια ἡ ιστορία μὲ τὶς σκληρὲς πραγματικότητές της, δπως ἡταν οἱ ἀνηλεῖς διωγμοὶ ἐπὶ Στεφάνου (Πράξ. η' 1 - 3), ποὺ σκόρπισαν τὴν Ἔκκλησία μέσα στὴν Παλαιστίνη, καὶ κατόπι γὴ ἀγεν προηγουμένου φοβερή καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλήμ, ποὺ ἔθεσε τελεῖα καὶ παῦλα στὴ σκληροτράχηλη Ιουδαϊκὴ πεισμωσύνη. Δὲν ὑπῆρχαν πιὰ σοδαρὰ ἐμπόδια στὸ κήρυγμα πρὸς «πάντα τὰ ἔθνη». Ο δρόμος ἡταν ἀνοιχτός. Οι δώδεκα Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἑδδομήκοντα καὶ δλοι δσοι τοὺς πλαισίωναν θὰ πορευόταν στὴν πλατειὰ Οἰκουμένη γιὰ νὰ μαρτυρήσουν καὶ γὰ διακηρύξουν δυνατὰ «δ εἰς τὸ οὖς ἡκουσαν, ἐπὶ τῶν δωμάτων» (Ματθ. ι' 28).

6) «Πάντες ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ φῷ.

Ἡ εἰς Χριστὸν μαθητεία δλων τῶν ἔθυῶν δδηγεῖ στὴ βαθειὰ εἰρήνη τῆς ἀγάπης στὸ δγομά του. «Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, δ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας... ἵνα τοὺς δύο (Ισραὴλ καὶ ἔθνη) κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἔνα καινὸν ἀνθρωπον ποιῶν εἰρήνην» (Ἐφεσ. 6' 14 - 15). Δὲν ὑπάρχει πιὰ προνομιακὸς λαὸς τοῦ Θεοῦ. Περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι δλοι οἱ ἀνθρωποι, ποὺ θὰ θελήσουν γὰ ἀποδεχτοῦν ἐλεύθερα τὴ μαθητεία παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὴ μαστηριακὴ κοινωνία καὶ ἔνωση μαζί του καὶ μεταξύ τους στὸ κοινὸ Σῶμα Χριστοῦ, τὴν Ἔκκλησία του.

Τὸ οἰκουμενικὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Ἔκκλησίας του δὲν εἶναι ἔνας ξεπλυμένος καὶ ξεθωριασμένος, ἀγενος καὶ ψυχρὸς οἰκουμενιστικὸς μοραλισμός. Εἶναι ζωὴ καὶ ἀληθεια, εἶναι ἐπιστράτευση τοῦ δλου ἀνθρώπου σὲ μιὰν δστατη προσπάθεια ὑπερκεράσεως τοῦ ἰδίου του ἑαυτοῦ του «εἰς ἔνα καινὸν ἀνθρωπον», γιὰ τὸ δποτον δὲν ὑπάρχουν πιὰ κοσμικές καὶ γηγένες διακρίσεις, ποὺ θέτουν διαχωριστικὰ δρια ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Εγ Χριστῷ Ἰησοῦ «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἐλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἀρσεν καὶ θῆλυ πάντες γάρ διμεῖς εἰς ἐστὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. γ' 28 καὶ Κολ. γ' 11). Καὶ «πάντες ὑμεῖς εἰς ἔν σῶμα ἐδαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἐλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἔν πνεῦμα

έποτίσθημεν» (Α' Κορ. ιδ' 13). «Ο οίκουμενισμὸς ἐν Χριστῷ ξεπεργάσει τὶς φυλετικές, τὶς κοινωνικές, τὶς θρησκευτικές καὶ τὶς δόπιεσδήποτε ἀλλες διαικρίσεις, ποὺ ἡ ἐγωϊστικότητα τῶν ἀγθρώπων ὑψώσει ἀνάμεσα στοὺς ἴδιους. Κατὰ τὴν ὥραιότατην εἰκόνα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου δὲν πρόκειται πιὰ νὰ μαζευθοῦν καὶ στὸ Ναὸ τοῦ Θεοῦ οἱ λαοὶ τῶν ἑθνῶν, ἀλλά, ἔνα μὲ τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ κι' αὐτοὶ, θὰ γίνουν οἱ ἴδιοι κατοικητήριοι καὶ γαῖς τοῦ Θεοῦ. «Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ἔνοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ ἐστὲ συμπολῖται τῶν ἀγίων καὶ σικεῖοι τοῦ Θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὅντος ἀκρογνιάτου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὖξει εἰς γαδὸν ἄγιον ἐν Κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συγοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν πνεύματι» (Ἐφεσ. δ' 19 - 22).

Αὐτὸν τὸν γγήσιον οίκουμενισμὸν τὸν ἔζησε ἡ Πρώτη Ἐκκλησία ἀπὸ ἀκρη σ' ἀκρη τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Καὶ ἀποτελεῖ πάντα μιὰ ζωγραφικὴ ιστορικὴ παρουσία μέσα στὴ συγείδηση τῆς πορευομένης διὰ μέσου τῶν αἰώνων Ἐκκλησίας, τῆς κοινωνιασμένης καὶ διηρημένης σήμερα, τῆς καταπιατικής καὶ ταπεινωμένης. Σ' αὐτὴν τὴν ιστορικὴν πραγματικότητα στρέφεται, δταν γυρίζῃ τὰ μάτια τῆς στὸ παρελθόν, καὶ παίρνῃ μιὰν ἀνάστα καθὼς ἀναλογίζεται πόσο διάστημα πορεύθηκε. Καὶ δυγαμωμένη στρέφεται πάλι μὲ κατεύθυνση πρὸς τὸ μέλλον πρὸς τὴν «καθ' ὑπερβολὴν ὁδόν» (Α' Κορ. ιδ' 31).

γ) Η μετάθεση τοῦ κέντρου

Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ θὰ μεταφέρουν οἱ Μαθηταὶ του στὴν οίκουμενη, μεταθέτει τὸ κέντρο τῆς οίκουμενης ἑνότητας ἀπὸ τὸ ὅρος Σιών καὶ τὴν καρδιὰ τῆς Ἱερουσαλήμ κάπου ἀλλοῦ, πιὸ βαθειά. «Ἄν πούμε πώς δὲν κατέλυσε τὴν κεντρομόλο φορὰ πρὸς τὸ κέντρο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, θὰ πρέπη γὰρ ἐγγοήσουμε, πώς τὸ ἀποπνευμάτωσε καὶ τὸ ἔκανε βαθύτερο καὶ οὐσιαστικώτερο. Κέντρο τοῦ οίκουμενισμοῦ παρὰ τὴν φυγοκεντρικὴ τάση τῆς ἑντολῆς του —πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη— εἶναι δὲ ἴδιος δὲ Ἰησοῦς. Τὸ εἶχε πῆδὲ ἴδιος στοὺς Ἰουδαίους καὶ στοὺς μαθητάς του «κάγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω πρὸς ἐμαυτόν» (Ιω. ιδ' 32). Ἀλλὰ ποὺ εἶναι δὲ Ἰησοῦς; Σὲ ποιόν τόπο ὅρισκεται; Τὸ διευκρινίζει δὲ ἴδιος: «Ἐγ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μιοναὶ πολλαὶ εἰσι... καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἐτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήφομαι ὑμᾶς, ἵνα δὲ ποὺ εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἂτε» (Ιω. ιδ' 2 - 3). «Η οἰκία» τοῦ Πατρὸς καὶ αἱ «μοναὶ», γιὰ τὶς δόποιες κάγει λόγον δὲ Ἰησοῦς, δὲν πρέπει φυσικὰ νὰ γονθοῦν μὲ τὶς κατηγορίες χώρου καὶ χρόνου. Ἀπὸ τέτοια παρανόηση φροντίζει καὶ μᾶς διγάζει στὴν ἀρχιερατικὴ του προσευχὴ. «Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ωσὶ τετελειωμένοι εἰσὶ ἐν» (Ιω. ιδ' 14)

23). Τὸ «ποὺ» τοῦ Ἰησοῦ εἶναι «δὲ κόλπος τοῦ Πατρός» (Ιω. α' 18). Ἐδῶ πιὰ διέπουμε καθαρὰ ποιό εἶναι τὸ κέντρο, δπου θέλει δὲ Ἰησοῦς γὰρ κατευθυνθοῦν οἱ καρδιὲς τῶν ἐνωμένων σὲ μιὰ οἰκογένεια ἀγθρώπων, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν μία, ἀγία, καθολικὴ καὶ στὰ πέρατα τῆς οίκουμενης ἔκτεινομένη Ἐκκλησία του. Τὸ κέντρο τοῦ οίκουμενισμοῦ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἡ ἴδια ἡ Παναγία Τριάς. Καὶ καλεῖ σὲ μιὰ μυστικὴ περιχώρηση ἀγάπης τοὺς πάντας. Φεύγουμε πιὰ δριστικὰ ἀπὸ τὸ αἰσθητὸ κέντρο τῆς Σιών καὶ μεταφερόμαστε στὴ μυστικὴ Σιών, δπου δὲ Θεός κατ' ἔξοχήν εἶναι παρών καὶ φανερός. Μᾶς τὸ λέει ἐμφαντικὰ ἡ πρὸς Ἐβραίους ἐπιστολή: «Ἰησοῦς, ἵνα ἀγιάσῃ διὰ τοῦ ἴδιου αἰματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν. Τοίνυν ἔξερχωμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς τὸν διγειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. Οὐ γάρ ἔχομεν ὅδε μέγουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν». (Ἐβρ. ιγ' 12 - 14), «ῆς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς δὲ Θεός» (Ἐβρ. ια' 10).

Τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἰησοῦ δίνει τελικὰ τὴν πραγματικὴ διάσταση τοῦ προφητικοῦ οίκουμενισμοῦ, ποὺ δὲν εἶναι ἀλλος ἀπὸ τὸν οίκουμενισμὸν τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ δραμα τοῦ Προφήτη Ἡσαΐα παρουσιάζεται σὲ καινούργια ἔκδοση στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ιωάννου στὸ πραγματικό του βάθος καὶ ὑψος καὶ πλάτος. «Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν· δὲ γάρ πρώτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθον... Καὶ τὴν πόλιν τὴν ἀγίαν Ἱερουσαλήμ καινὴν εἶδον καταβαίγουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ... καὶ ἴδιον ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀγθρώπων, καὶ σκηνῶσει μετ' αὐτῶν καὶ αὐτοὶ λαδὸς αὐτοῦ ἔσονται καὶ αὐτὸς δὲ Θεός μετ' αὐτῶν ἔσται... (κα' κεφ. Ἀξίζει γὰρ τὸ ἴδιο κανεὶς δλόκληρο καὶ γὰρ ἐντρυφήσῃ σ' αὐτό). «Καὶ ἔδειξε μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὃς κρύσταλλον ἐκπορεύμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀργίου. Ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ ἔγειθεν καὶ ἐκείθεν ἔξυλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἔκαστον ἀποδιδοῦν τὸν καρπὸν αὐτοῦ καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἔθνων» (Ἀποκ. κβ' 1 - 2).

Αὐτοῦ δόδηγετ τελικὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ διὰ τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας του πρὸς τὴν οίκουμενην τῶν ἑθνῶν. Ἀπὸ γαοκεντρικὸ γίνεται τριαδοκεντρικὸ τὸ κήρυγμα, ποὺ θὰ ἐνώσῃ «εἰς ἐν» δλόκληρη τὴν οίκουμενην «ὑπὸ μίαν βασιλείαν οὐράνιον». Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ιεραποστολή, τὴν διοίαν ἔντελλεται δὲ Κύριος, δὲν εἶναι ἀπλῶς κήρυγμα οὔτε δράση οὔτε προπαγάνδα καὶ διάδοση ἴδεων, καλῶν ἵσως καὶ χρησίμων, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἔκφραση τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι δὲ ἡ ἔξωτερήκενση αὐτοῦ ποὺ ἀποτελεῖ στὴν ἴδιοσυστασία της ἡ Ἐκκλησία σ' ὅλο τὸ μυστικό της βάθος. Μιὰ μονάχα μορφὴ αὐτῆς τῆς ἔκφρασης ἀποτελεῖ τὸ κήρυγμα. Καὶ μὰ ἀλλη γή

ΜΙΑ ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Τοπό ένδος Όρθοδοξου Μουγκάντα

Τὸ θέρος τοῦ 1969 ἐπεσκέψθη τὴν Ἑλλάδα, καὶ οὖν προσκλήσεως τοῦ Γραφείου Ἑξατοποστολῆς, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς Ἀφρικανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὁ γέρων πρωτοπρεσβύτερος π. Ὁβαδίος Basajjakitalo.

Περισσότερη ἀπὸ τὴν μισὴ ζωὴ τοῦ —εἴται ἄρω τῶν ἔβδομήρτα εἰτῶν— τὴν ἔχει περάσει σ' ἓτα ἀκαταπόνητο ἀγῶνα γιὰ τὴν βαθύτερη γνῶσι τῆς Ὁρθοδόξιας καὶ γιὰ τὴν διάδοσί της μεταξὺ τῶν Ἀφρικανῶν. Καὶ ἡ καρδιά του, καταπονημένη ἀπὸ τις συνεχεῖς σωματικὲς καὶ ψυχικὲς ταλαιπωρίες, ἐξακολούθει ἐν τούτοις νὰ ἐνθυμούζεται καὶ νὰ συγκινήται μὲ παιδικὴν ἀπλότητα. Η ἡλικία του καὶ ἡ ὑγεία του ὑπῆρχαν ἐμπόδιο στὶς εὐκαιρίες ποὺ τοῦ προσκένθουν γιὰ νὰ γνωρίσῃ περισσότερο τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δυνάμεις του δὲν τὸν βοηθοῦσαν καὶ κονραζόταν εὐκόλα. Υπερόσχυε δύμως ἡ ψυχική του δύναμις. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐδῶ παραμονῆς του, ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν προαστίων ἐπεσκέψθη τὴν Κοήτη (Χανιά, Ἡράκλειον), τὴν Πάτμο, τὴν Τήρο, τὴν Θεσσαλονίκη, ἀκόμη δὲ καὶ... τὰ Ἱεροσόλυμα! Πανιοῦ ἔγινε ἀντικείμενο φερανῆς ὑποδοχῆς. Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἐτίμησαν. Τὸν ἐγέμισαν δῶρα. Κι' ἐκεῖνος χαιρόταν καὶ θερμοευχαριστούσε. Μίλοσε γιὰ τὴν ἴστορία τῆς πατρίδος μας, γιὰ τὴν ἴστορία τῆς Ὁρθοδόξιας στὴν ἰδική του πατρίδα, γιὰ τὴν δύνα τους, νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια. Συγχρὰ ἀνέφεος τὸ παράδειγμα τῆς μέλισσας. «Η μέλισσα», ἔλεγε, «πηγαίνει δύναντας ὑπάρχει μέλι. Κι' ἐμεῖς ἐρχόμαστε σὲ σᾶς, γιατὶ γνωρίζουμε πάς κατέχετε τὸ πνευματικὸν νέκταρο». Η Ὁρ-

θοδοξία ὑπάρχει στὴν Ἑλλάδα. Ἐδῶ πρέπει νὰ ἔλθωμε, ἐφόσον θέλομε νὰ εἴμαστε Ὁρθοδόξοι. Πρότερο δύμας καὶ σεῖς νὰ ἔλθετε σὲ μᾶς. Λίγοι ἀπὸ σᾶς ἀν ἔλθουν στὴν πατρίδα μας, θὰ μπορέσουν νὰ βοηθήσουν χιλιάδες ἀπὸ μᾶς νὰ δροῦν τὸ φῶς. Ἐλλατε. Σᾶς προσκαλοῦμε καὶ σᾶς περιμένουμε».

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπισκέψεως του αὐτῆς, δημοσιεύμει τὸ παρακάτω βιογραφικὸ σημείωμα, γραμμένο ἀπὸ κάποιον Ἀφρικανὸ ποὺ ἔχει ζήσει ἀπὸ κοντὰ τὸν π. Ὁβαδία. Μεταφέρουμε τὰ σινεχεῖα ποὺ ἀναφέρει ὁ παληός του μαθητής, προσπαθώντας νὰ κρατήσωμε, δύο γίρεια, τὸ χρῶμα τῆς ἀφρηγήσεως.

* * *

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς εἶναι καλότυχη. Γιατί, στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἰδρυσεώς της καὶ παρ' ὅλη τὴν ἡθικὴ κρίσι τού περνῶν ἡ ἐποχή μας, ἔχει νὰ δείξῃ μερικὰ ἐνάρετα μέλη. Μιὰ τέτοια προσωπικότης εἶναι κι' ὁ π. Obadiah Kabanda Basajjakitalo.

Γεννήθηκε τὸ 1896 στὸ χωρίο Bugoye Bussi τοῦ νομοῦ Busiti, στὴ βορειοδυτικὴ Οὐγκάντα, γύρω στὰ 50 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν Kampala, τὴν πρωτεύουσα. Οἱ γονεῖς του, εἰδωλολάτρες στὴν ἀρχή, μεταστράφηκαν στὸν Χριστιανισμὸ κι' ἔγιναν Ἀγγλικανοί. Πρώτη βαπτίσθηκε ἡ μητέρα, ἡ Νακιτζόμπα - Σεμπαλιζάμου, καὶ ὀνομάσθηκε Ἰριζα. Ο πατέρας βαπτίσθηκε ἀργότερα μαζὶ μὲ τὸν γυνό του, ποὺ τότε ἦταν ἐπτά χρόνων. Ο πατέρας πήρε τὸ προφητικὸ δόνομα Ἰωνᾶς. Ἡ μητέρα ἀλλάξει κατόπιν δόγμα καὶ προσεχώρησε στὸν Καθολικισμό.

δράση. "Αν στερηθῇ τὸ περιεχόμενό της αὐτὸς ἡ ἱεραποστολικὴ προσπάθεια, θὰ ξεπέσῃ σὲ ἀπλῆ προπαγάνδα καὶ διαγκωνισμὸ μέσα στὸ διεθνῆ στίδιο, ὅπου τόσο τρομερὴ πάλη ἐπικράτησης ἰδεῶν διεξάγεται. Θὰ γίνη ἔνα μέσο ἐπιτυχίας ξένων σκοπῶν καὶ ὑποζύγιο γῆγινων ἐπιδιώξεων. Ἡ ἴστορία ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἔνα πολὺ θλιβερὸν ἀπολογισμὸν αὐτοῦ τοῦ ξεπεσμοῦ κατὰ καιροὺς τῆς ἱεραποστολῆς. Ο Κύριος εἶναι πολὺ κατηγορηματικὸς στὴν ἐντολὴ ποὺ ἔδωσε στοὺς Ἀποστόλους του καὶ τοὺς συνεχιστές τοῦ ἔργου του. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ζήθη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ δόνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Γεω-

καὶ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα δοσα ἐντειλάμην υμῖν». Τίποτε ἀλλο ἔκτὸς ἀπὸ αὐτό. "Οταν μένη μέσα στὰ πλαίσια αὐτά, ποὺ χάραξε ὁ Κύριος γιὰ τὸ ἔργο τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἐθνῶν, ἡ ἱεραποστολὴ (εἴτε «ξεωτερικὴ» εἴτε «έσωτερικὴ» δύομάζεται, εἶναι μία) ἀποτελεῖ τὴν πιὸ εύγενικὴ μετουσίωση τῆς Ἐκκλησίας σὲ ἔκφραση τοῦ οἰκουμενισμοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Καὶ τέτοια πρέπει νὰ παραμείνῃ, ὅπως ἦταν ἀγνὴ καὶ κρυστάλλινη στὸ ξεκίνημά της ἀπὸ τὸ μακάριο ἐκεῖνο δρός τῆς Γαλιλαίας.

‘Ο ’Οβαδίας δὲν μπόρεσε νὰ μορφωθῇ ἀρκετά γιατί οἱ γονεῖς του ἦταν πολὺ φτωχοὶ κι’ εἶχαν ἔξι παιδιά. Τὸν ἔστειλαν στὸ σχολεῖο, ἀλλὰ δταν ἔφθασε στὴν τετάρτη Δημοτικοῦ ἀναγκάσθηκε νὰ σταματήσῃ. Φιλομαθῆς δύμως καθὼς ἦταν, δ ’Οβαδίας φρόντιζε νὰ ἐκμεταλλευθῇ κάθε εὐκαιρία γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν μόρφωσί του. ’Ἐτσι δσοὶ τὸν συναντοῦν φαντάζονται πῶς ἔχει τελειώσει γυμνασιακὲς σπουδές· σὲ ἀκόμα ὑψηλότερο ἐπίπεδο βρίσκονται οἱ γνώσεις του ἀπὸ πλευρᾶς θρησκευτικῆς.

Παρ’ ὅλο ποὺ ἦταν βαπτισμένος κι’ ἔδειχνε νάναι θρησκευτικὸς τύπος, εἶχε τρεῖς γυναῖκες. ’Απέκτησε πολλὰ παιδιά, ἀπὸ τὰ δποῖα ἄλλα πέθαναν καὶ ἄλλα βρίσκονται στὴ ζωή. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, δταν πιὰ οἵωσε δ ’Χριστιανισμὸς στὴν ψυχὴ του, ἀπεμάκρουν τὶς γυναῖκες του, ἐκτὸς ἀπὸ μία, τὴν Βαθμέθ Νακιρούντα, τὴν κόρη τοῦ ’Ισαὰκ Μουσταμπούγκακη καὶ τῆς Ενᾶς Τιμπογερακόμου, ἀπὸ τὸ χωρὶο Νυμπιτούνα. Οἱ γάμοι τους ἔγιναν στὶς 12 Φεβρουαρίου 1927. ’Απὸ τὰ δκτὰ παιδιά ποὺ ἀπέκτησαν, δυστυχῶς ἐπέζησαν μόνο τὰ τρία. ’Η Βαθμέθ, δπως θὰ δοῦμε κατόπιν, εἶναι ὑποδειγματικὴ πρεσβυτέρα κι’ ἀξια θαυμασμοῦ. Πολλὰ τῆς δφείλει δ π. ’Οβαδίας.

’Η χώρα μας ἀποτελοῦσε τότε ’Αγγλικὸ Προτεκτοράτο κι’ οἱ στρατιῶτες ἦταν ἐν καιρῷ εἰρήνης μισθωτοί. ’Ἐτσι πήγαιναν στὸ στρατὸ δσοὶ τὸ ἐπιθυμοῦνσαν, κι’ αὐτὸ ἦταν μὰ εὐκαιρία νὰ ἀποταμεύσῃ κανεὶς χρήματα. Φυσικὰ σὲ ἐποχὴ πολέμου γινόταν γενικὴ ἐπιστράτευσις, χωρὶς νὰ παύσουν οἱ στρατιῶτες νὰ πληρώνωνται. ’Ηταν δύμως δύσκολο στὸν καθένα νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τὶς ὑποχρεώσεις του στρατοῦ καὶ πολλοὶ ἀναγκαζόταν νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς τάξεις του προτοῦ τελειώσῃ ἡ προβλεπούμενη μισθοφορικὴ θητεία. Γι’ αὐτὸ ἦταν δεῖγμα μεγάλης εὐπειθείας νάχη φθάσει κανεὶς στὸ σημεῖο νὰ παίρνῃ μεγαλύτερο μισθὸ κι’ ἀκόμη νὰ περατώσῃ τὴ θητεία του.

’Ο νεαρὸς ’Οβαδίας στρατολογήθηκε τὸ 1917 καὶ κατατάχθηκε στὴν 4η Μεραρχία του ’Αφρικανικοῦ Βασιλικοῦ Πυροβολικοῦ. Αὐτὸ ἦταν μὰ λαμπρὴ εὐκαιρία γιὰ νὰ εὐρύνῃ τὴν μόρφωσί του. ’Ηταν πρῶτος ἀνάμεσα στὸν σκοπευτάς, πρῶτος καὶ στὸν σηματοδότας. Καὶ θυμάμαι πόσα, ἀτ’ αὐτὰ ποὺ εἶχε μάθει στὸ στρατό, μᾶς δίδασκε δταν στὰ χρόνια 1939 - 42 ἡμουν μαθητής του στὴν Ντεγιέγια, δπου αὐτὸς ἐκτελοῦσε συγχρόνως χρέη ἐφημερίου καὶ διευθυντοῦ τοῦ Σχολείου. Χάρις στὰ γυμνάσματα ποὺ μᾶς εἶχε διδάξει, πολλοὶ ἀπὸ τὸν φίλους μας, ποὺ κατατάχθησαν ἀργότερα στὸ στρατό, πῆραν καλεῖς θέσεις.

’Επειδὴ ἡ στρατολογία συνέπεσε σὲ ἐποχὴ πολέμου, δ ’Οβαδίας ἔλαβε μέρος καὶ σ’ ἐπιχειρήσεις· κάποτε μάλιστα ἔγινε ἀφορμὴ νὰ προδο-

θοῦν οἱ ἔχθροί του καὶ νὰ μπορέσουν οἱ ἄλλοι νὰ τὸν κτυπήσουν. ’Αναφέρω κι’ ἔνα περίεργο ἐπεισόδιο, ποὺ μᾶς ἀφηγήθηκεν δ ἵδιος:

Κάποτε μερικοὶ στρατιῶτες βρισκόταν μαζεύμενοι σὲ ὑπαίθρῳ τόπο. Ξαφνικὰ κατεβαίνει ἔνα γεράκι κι’ ἀρπάζει τὸ πηλίκιο τοῦ ’Οβαδίας. Τρομαγμένοι δλοι κύπταζαν τὸ πουλὶ ποὺ ἀπομακρυνόταν κρατώντας τὸ πηλίκιο στὰ νύχια του, ὥσπου καὶ τὰ δύο ἔξαφανίσθηκαν. Τί νὰ πῆ τώρα δ ’Οβαδίας γιὰ νὰ δικαιολογηθῇ; Καὶ ποὺ νὰ τρέξῃ ν’ ἀγοράσῃ ἄλλο πηλίκιο; Οὔτε κανεὶς εἶχε δεύτερο μαζί του γιὰ νὰ τὸ δώσῃ. Πέφασαν δύο ώρες περίπου. Οἱ ἄλλοι συζήτησαν γιὰ τὸ παράξενο περιστατικό κι’ δ ’Οβαδίας καθόταν σκεπτικὸς καὶ στενοχωρημένος, δταν ἔνας στρατιώτης, ποὺ ἐπέστρεψε ἀπὸ κάποια ὑπηρεσία, πλησιάζοντας τὴν δμάδα ἀκουσε τὴ συζήτηση κι’ ἔσπευσε νὰ τὸν πῆ δτι κάπου στὸ δρόμο του συνάντησε ἔνα πηλίκιο. Δὲν τὸ πῆρε, εἶτε, νομίζοντας πῶς τὸ εἶχαν ἀποθέσει ἐπίτηδες ἐκεῖ. ’Ἐτρεξε νὰ δῆ δ ’Οβαδίας: ἦταν τὸ καπέλλο του, στὴ θέσι ποὺ βρισκόταν ἡ συντροφιὰ δταν τοῦ τὸ ἀρπαξε τὸ γεράκι...

’Αφοῦ ὑπηρέτησε ἐννέα χρόνια καὶ 15 ἡμέρες, ἀποστρατεύθηκε δ ’Οβαδίας, ὡς ἦταν φυσικὸ μὲ πολὺ καλὸ ἀπολυτήριο, γεμάτο ἐπάνους: χαρακτήρο ὑποδειγματικός, πρώτης κατηγορίας σκοπευτής, πρώτης κατηγορίας σηματοδότης κλπ. Τὸν τελευταῖο καιρὸ δ μισθός του εἶχε φθάσει στὰ 8 σελλίνια τὸν μῆνα. ’Έθεωρεῖτο πολὺ μεγάλος μισθός.

’Οπως εἴπαμε καὶ προηγουμένως, δ ’Οβαδίας ἦταν ἀνέκαθεν θρησκευτικὸς τύπος. Βαπτίσθηκε σὲ ἡλικία ἐπτὰ χρόνων, κι’ ἔλαβε τὸ χρῖσμα πολὺ ἀργότερα, δπως εἶναι ἡ συνήθεια στὸν ’Αγγλικανούς. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶχε μία μόνο γυναῖκα, τὴν δποία στεφανώθηκε, καὶ μ’ αὐτὴν ἔζησε τὰ κατοπινά του χρόνια. Τότε διέκοψε καὶ τὸ πιοτό. Κι’ ἀκόμη, ἐνῶ προετοιμαζόταν γιὰ τὸ χρῖσμα, βοηθοῦσε τὸν πάστορα τῆς περιοχῆς στὴν διδασκαλία τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

’Ηδη δμως ἀπὸ τὸ 1923 εἶχε ἀντιληφθῆ πῶς οἱ ’Αγγλικανοὶ πάστορες ἐκήρυτταν ὠρισμένες διδασκαλίες ποὺ δὲν φαινόταν νὰ ἔχουν χριστιανικὴ ἀρχή. ’Ἐπὶ παραδείγματι, δὲν ἐβάπτιζαν τὰ ἔξωγάμα νήπια. ’Άλλ’ ἀν δ πατέρας ἦταν γνωστὸς στὸν πάστορα ἦ ἀν ἦταν πλούσιος, τότε μποροῦσαν νὰ βαπτίσουν τὸ ἔξωγάμο νήπιο. Τὰ ἄλλα, τὰ ἀφηναν νὰ μεγαλώσουν, νὰ κατηγοροῦν καὶ δταν ἔξεταζόταν καὶ πετύχαιναν στὶς ἔξετασεις τῆς ’Αγ. Γραφῆς, τότε τὰ βάπτιζαν. ’Ἐπειδὴ δμως πολλὰ παιδιά δὲν εἶχαν τὴν τύχη νὰ μορφωθοῦν, συνέβαινε νὰ πεθάνουν προτοῦ νὰ ἔχουν προφθάσει νὰ βαπτισθοῦν. ’Ακόμη, δταν πέθαινε ἔνας πλούσιος δλοι οἱ πάστορες τῆς περιοχῆς συγχειτωνόταν στὴν κηδεία τὴν ἔκανε δ κατηχητής.

‘Ο Όβαδιας ἄρχισε λοιπὸν νὰ ἔξετάζῃ προσεκτικὰ τὰ πράγματα, χωρὶς αὐτὸν νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ πάρῃ τὸ χρῖσμα ἀπὸ τοὺς Ἀγγλικανὸύς τὸ 1926. Ἡ ψυχὴ του ἀναζητοῦσε τὴν θρησκεία ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἴκανοποιήσῃ, ποὺ θὰ ἡταν σοφαρὴ καὶ σταθερὴ στὴ διδασκαλία της. Δύο χριστιανικὲς διμολογίες ἦταν τότε γνωστές, ή Προτεσταντικὴ καὶ ή Ρωμαιοκαθολικὴ. Νὰ γίνη Μωαμεθανός, δὲν ἦταν καν συζητήσιμο. Πῆγε λοιπὸν στοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς γιὰ νὰ βρῇ δι, τι ή ψυχὴ του ζητοῦσε. ‘Αρχισε νὰ συναντάσθεται τοὺς ιερεῖς τους καὶ νὰ συζητῇ μ’ αὐτούς. Βρίσκοντας σοφαρότητα καὶ τάξι, ἀπεφάσισε νὰ βαπτίσῃ ἐκεῖ τὰ παιδιά του. Μόλις δύως τὸ ἔμαθε δι κουνιάδος του, δι γνωστὸς π. Ρουβήμ Μουκάσα Σπάρτας, τὸν παρεκάλεσε νὰ μὴ τὸ κάμη, ἀλλὰ νὰ περιμένῃ γιατὶ κάτι εἶχε ἐν τῷ μεταξὺ ἀνακαλύψει. ‘Οταν διδοὺς ἐμελέτησε τὴν ὑπόθεσι γιὰ τὴν δοπία τοῦ εἶχε κάνει λόγο δ Σπάρτας, ηὗρε δι, τι ἦταν αὐτὸ ποὺ ἐπρεπε νὰ πιστέψῃ μὲ κλειστὰ τὰ μάτια. Κι’ εὐχαρίστησε τὸν κουνιάδο του ποὺ τοῦ εἶχε πῆ νὰ μὴ βιασθῇ. Στὸ μεταξὺ, στὸ χωρὶς Ντεγιέγια, ποὺ θὰ γινόταν ή μητέρα τῆς Ὁρθοδοξίας στὴν Ἀνατολικὴ Ἀφρική, εἶχαν κτίσει ἕνα σχολεῖο ποὺ τὸ ὠνόμασαν «Ἀνοϊνία» (= ἀναζητῶν).

Δὲν ἦταν τακτικὸς δάσκαλος στὸ σχολεῖο ἐκεῖνο δ Όβαδιας γιατὶ ἐργαζόταν στὸ τηλεγραφεῖο. Ἀλλὰ κάθε φορὰ ποὺ τοῦ δινόταν ή εὐκαιρία πήγαινε ἐκεῖ γιὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν Σπάρτα καὶ ν’ ἀνταλλάξουν τὶς σκέψεις τους πάνω σὲ θρησκευτικὰ θέματα.

Τότε ἔμαθε περισσότερα πράγματα γύρω ἀπὸ τὴν καινούργια χριστιανικὴ διμολογία ποὺ εἶχε ἀνακαλύψει δ Σπάρτας. Καὶ οἱ δύο μαζὶ ἔκαναν τὸν κόσμο ἄνω - κάτω ψάχνοντας γιὰ τὴν ἀληθινὴ χριστιανικὴ πίστι. Κι’ διανέθεαν γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία, μολονότι πολὺ λίγα πράγματα γνώριζαν γι’ αὐτήν, αἰσθάνθησαν μιὰν ἀνακούφισι πνευματικὴ καὶ δὲν ἀργησαν ν’ ἀποτραβηθοῦν ἀπὸ τὶς ἄλλες διμολογίες γιὰ νὰ ἔγκολπωθοῦν αὐτήν.

Στὸ διάστημα ποὺ δ Όβαδιας ἐνδιαφερόταν γιὰ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία, δ Ρουβήμ Σπάρτας ἔχοντας ἀλληλογραφία μὲ τοὺς Νέγρους τῆς Ἀμερικῆς, τοὺς ρώτησε γιὰ τὴν θρησκεία τους. Αὐτοὶ τὸν ἐπληροφόρησαν δι, τι ἀναγνωρίζουν τὴν Ὁρθοδοξού Ἐκκλησία, τοῦ ἔστειλαν δὲ καὶ μερικὰ ἔντυπα, τὰ δοπία διάβασε δ Σπάρτας καὶ ἔμεινε ἴκανοποιημένος. Προσέφερε καὶ στὸν Όβαδια μερικὰ ἀπ’ αὐτὰ τὰ φυλλάδια, κι’ ἐπέμεινε μάλιστα νὰ τοῦ τὰ δώσῃ, γιατὶ δ Όβαδιας στὴν ἄρχη δὲν ἥθελε οὔτε νὰ τὰ δη. Τὰ δέχθηκε δύως στὸ τέλος καὶ τὰ ἔεφύλλισε. Τὰ διάβασε μιά, δυό, τρεῖς φορές. Κι’ ἀμέσως ἡ ἀπόφασί του ἔκλινε μὲ τὸ μέρος τῆς Ὁρθοδοξίας. Μέσα σ’ αὐτὰ διάβασε πώς ή Ὁρθοδοξούς Ἐκ-

κλησία διατηρεῖ μία διδασκαλία ἀδιάφθορο, παράδοσι ἀποστολικὴ καὶ σχετικὴ ἐλευθερία πίστεως. ‘Ετσι σιγὰ - σιγὰ ἄρχισε νὰ δείχνῃ ἀδιαφορία στὴν καλωσύνη καὶ τὴν προθυμία τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ιερέων κι’ ἀκολούθησε εὐσυνείδητα καὶ χωρὶς δισταγμοὺς τὸ δρόμο ποὺ θὰ τὸν ὅδηγοῦσε στὴν Ὁρθοδοξία. Αὐτὰ ποὺ εἶχε διαβάσει τοῦ ἄρεσαν. ‘Ανεζήτησαν λοιπὸν κι’ οἱ δύο μαζὶ τὸν Ὁρθοδοξού ἐπίσκοπο. Κι διανέθεαν τὸν παρουσιάσθηκε δ Δανιήλ Οὐνύλλιαμς Ἀλέξανδρος, ἐπίσκοπος τῆς δῆθεν Ὁρθοδοξού Ἐκκλησίας, δέχθηκαν ἀμέσως νὰ χειροτονηθοῦν. Τοὺς κατήχησε ἐπὶ ἐνέα μῆνες, τοὺς βάπτισε καὶ μετά, στὶς 22 Μαΐου 1932, τοὺς χειροτόνησε. ‘Ετσι ἔγιναν οἱ πρῶτοι Ὁρθοδόξοι ιερεῖς τῆς Ἀνατ. Ἀφρικῆς. ‘Ο ἐπίσκοπος ἐκεῖνος ἦταν σχισματικὸς - ἀνήκε στὴν καλουμένη Προτεσταντικὴ Ἐλευθέρα Ἐκκλησία — δύως ἔδωσε ἀφορμὴ στοὺς πρωτοπόρους μας ν’ ἀνακαλύψουν ἀργότερα τὴν πραγματικὴ Ὁρθοδοξία.

Κάποιος Ἐλλην ἔμπορος στὴν Καμπάλα, ἀφοῦ τοὺς ἐγγνώρισε καί, κυρίως, ἀφοῦ ἐγγνώρισε τὸν ἐπίσκοπο, τοὺς ἐπληροφόρησε δι, τι δι τελευταῖς δὲν ἦταν Ὁρθοδόξος καὶ τοὺς συνέστησε στὸν Ἀρχιμανδρίτη Νικόδημον Σαρίκα, δ δοπίος τοὺς ἔφερε ἀμέσως σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ ἐλληνικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Ἀλέξανδρείας. ‘Ο τότε Πατριαρχῆς Μελέτιος φρόντισε νὰ τοὺς σταλοῦν πολλὰ βιβλία περὶ τῆς Ὁρθοδοξού Ἐκκλησίας, γραμμένα στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα. Οἱ δύο ἀναζητηταί, ἀφοῦ τὰ μελέτησαν, ἄρχισαν μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμὸ νὰ διαφωτίζουν τὸν πληθυσμὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς. Πολὺς κόσμος, κυριαρχόμενος ἀπὸ τὴν ψυχρότητα τῶν δυτικῶν διδασκαλιῶν, δικτατορικῶν ἡ τῆς ἄκρας ἐλευθερίας, ἔτοξαν ἀμέσως νὰ δροῦν ζεστασὰ στὸ φῶς ποὺ εἶδαν.

Γνωστὲς κοινότητες ἦταν τότε τρεῖς: τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ τῶν Μωαμεθανῶν. ‘Οσοι ἀπ’ τοὺς Ἀφρικανὸύς εἶχαν βαπτισθῆ νόμιζαν δι, τι ἄλλη χριστιανικὴ πίστις ἐκτὸς ἀπ’ αὐτὲς τὶς δυό, ποὺ εἶχαν γνωρίσει στὴν Οὐγκάντα, δὲν μποροῦσε νὰ ὑπάρχῃ. Γ’ αὐτὸ κι’ δ ἀγώνας ποὺ ἀντιμετώπισαν οἱ πρωτοπόροι ιερεῖς μας ἦταν σκληρός. Σὰν νὰ ἦταν νόμος, εἶχε καθιερωθῆ ἡ ἀπαγόρευσις νὰ εἰσάγῃ κανεῖς... καὶ νὰ δαιμόνια, ἀλλ’ οὔτε καὶ νὰ κτίσῃ κανεῖς σχολεῖο ἔξω ἀπ’ τὴν αὐλὴ μιᾶς Ἐκκλησίας ἦταν δυνατόν.

Αὐτὴ λοιπὸν ἦταν ή γενικὴ κατάστασις στὴ χώρα μας, διανέθεαν τὴν ἐραποστολική του δρᾶσι δ π. Όβαδιας. Φόβος ἀπὸ τοὺς λευκοὺς ιεραποστόλους, φόβος ἀπὸ τοὺς νεοφωτίστους Ρωμαιοκαθολικοὺς καὶ Ἀγγλικανούς, ἀλλά, πρὸ παντός, φόβος ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἀνέχεια ποὺ ἀντιμετώπιζε δ π. Όβαδιας.

‘Αν εἶχε καμιὰ ὑπόσχεσι ἀπὸ τοὺς Ὁρθοδόξους τοῦ Ἐξωτερικοῦ, κάτι θὰ μποροῦσε νὰ γί-

νη. 'Άλλ' έτσι ποὺ είχαν τὰ πράγματα; Κι' δυνατός. Τίποτε δὲν τὸν φόβισε, ἀλλὰ προχώρησε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους μὲ μοναδικό του σκοπὸν νὰ τοὺς ἀνοίξῃ τὰ μάτια.

'Απὸ τότε ἔξακολουθεῖ τὴν ἴδια δουλειά. "Αδικα θ' ἀναζητήσης ἔνα νομὸν καὶ ἔνα χωριούδακι ποὺ δὲν τὸ πάτησε δικαιολόγησε 'Οβαδίας. Μέρος - νύχτα ταξιδεύει, εἴτε μὲ τὰ πόδια εἴτε μὲ τὸ ποδήλατο. Στὰ δουνά, στὶς κοιλάδες, στὶς πεδιάδες, πότε μὲ βροχὴ καὶ πότε μὲ καυτερὸν ἥλιο. Παντοῦ καὶ πάντοτε εἶναι παρὸν καὶ κηρύγτει. 'Εκεῖ ποὺ θὰ τὸν φιλοξενήσουν μὲ ἐγκαρδιότητα καὶ ἐνθουσιασμό, θὰ γίνη κανένα σχολεῖο, καμμιὰ λασπόκτιστη ἐκκλησούλα.

Γιὰ πολλὰ χρόνια διπλαίσιος ήταν διπλαίσιος οἰκισμός οὗτος στὴν 'Ανατολικὴ 'Αφρική. Κι' αὐτὸν γιατὶ διπλαίσιος ήταν γιὰ καιρὸν φυλακισμένος· τὸ ἴδιο καὶ διπλαίσιος. 'Αρθουρος Γαδούνα, κατὰ τὴν διάρκεια τῶν λυτηρῶν ἐπεισοδίων τῶν Μάου - Μάου. Αὐτὴ ή ίστορία ἀρχισε τὸ 1949. 'Ο π. Σπάρτας ἀφέθηκε ἐλεύθερος τὸ 1956 καὶ διπλαίσιος ήταν τὸ 1962. 'Ετσι, μένοντας μόνος διπλαίσιος ήταν 'Οβαδίας ἔτρεχε ἐδῶ καὶ ἔκει, πότε στὴν Κέννυα καὶ πότε στὴν Οὐγκάντα, γιὰ νὰ προστατεύῃ τὰ ἀφύλακτα πρόσωπα, νὰ μὴν τὰ ἀρπάζουν οἱ λύκοι· πρὸ πάντων στὴν Κέννυα, ὅπου οἱ 'Αγγλοι πίστευαν πώς οἱ 'Ορθόδοξοι ήταν οἱ αἴτιοι τῶν ταραχῶν τῶν Μάου - Μάου.

Προσωπικὰ γνώρισα τὸν π. 'Οβαδία τὸ 1937 καὶ ἔζησα κοντά του ως τὸ 1945, διπότε ἔφυγα γιὰ τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Εὐρώπη. Εἰδικὰ σ' ὅλο τὸ διάστημα ἀπὸ τὸ 1939 ως τὸ 1942 ἦμουν στὰ χέρια του. 'Ημουν οἰκότροφος καὶ ἔκεινος ήταν διευθυντῆς τοῦ οἰκοτροφείου καὶ τοῦ σχολείου συγχρόνως. Ξυπνοῦσε τὰ μεσάνυχτα καὶ καθόταν νὰ μελετήσῃ χρησιμοποιώντας ἔνα φαναράκι. Μερικοί ἔλεγαν πώς θὰ τρελλαθῇ ἂν συνεχίσῃ αὐτὸν τὸ διάβασμα. Κι' ἐμεῖς, παιδιά καθὼς εἴμαστε, παρακαλούσαμε νὰ πάθη κάτι τέτοιο γιὰ νά... γλυτώσωμε ἀπ' αὐτόν.

Σ' δλες τὶς ἔργασίες, στὸ κτίσμα, στὴν καλλιέργεια, στὸ κουβάλημα τῶν ξύλων καὶ σ' δποιαδήποτε ἄλλη δουλειά, ἔρχόταν διπλαίσιος ήταν 'Οβαδίας καὶ ἔργαζόταν μαζί μας.

"Αμα μελετοῦσε κάτι γιὰ τὶς διπλαίσιες ἀκολουθίες, τὸ ἔβαζε ἀμέσως σὲ ἔφαρμογή. Δυστυχῶς ὑπέφερε συχνὰ ἀπ' τὴν καρδιά του. 'Ομως τὴν ἀρρώστεια του αὐτήν δὲν τὴν λογάριαζε, ἀλλὰ καβαλλώντας τὸ ποδήλατό του γύριζε μὲ προθυμία καὶ χαρὰ σ' δλα τὰ χωριά καὶ τὶς πόλεις. 'Οπου τὸν ζητοῦσαν ἔτρεχε.

Στὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες, ἴδιος ἔμενε πάντα διπλαίσιος ήταν 'Οβαδίας. Καὶ στὶς δυὸς περιπτώσεις ἔδειχνε μιὰ θαυμαστὴ ψυχραιμία. Κάποτε ἔχασε ἔνα ἀπ' τὰ παιδιά του, περίπου τριῶν - τεσσάρων χρόνων. Κι' ἐνῶ ή δύστυχη προεσβυτέρα θρηνοῦσε μὲ δάκρυα καὶ γοερὲς φωνές, ἔκεινος μᾶς διέταξε νὰ ψάλουμε τοὺς ψαλμούς. "Ολους τοὺς

σχετικοὺς ψαλμοὺς τοὺς ψάλαμε, τὸν ἔνα μετὰ τὸν ἄλλο. Σᾶν εἶδε η προεσβυτέρα πῶς δὲν μποροῦσε νὰ συγκρατηθῇ ὅλη τὴν ὥρα ποὺ ἔμεις ἐψάλλαμε, πήρε τὴν ἀπόφασι νὰ βγῆ ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι καὶ ἔκει νὰ κλάψῃ τὸ παιδί της.

Μιὰ φορὰ ἐπεσκέφθηκε μιὰν ἐπαρχία τῆς Οὐγκάντα, γιὰ νὰ κηρύξῃ τὴν ὁρθόδοξη πίστη. "Οπως ἔχω ἥδη γράψει, πολλοὶ Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ 'Αγγλικανοὶ ιθαγενεῖς δὲν φανταζόταν ὅτι ήταν δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἄλλη χριστιανικὴ διοικογένεια ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς τις δύο. Μόλις λοιπὸν εἶδαν τὸν π. 'Οβαδία νὰ βρίσκεται στὰ μέρη τους, τὸν ἄρπαξαν καὶ τὸν πέταξαν στὴ φυλακὴ μὲ τὴν κατηγορία ὅτι εἶχε ἔλθει νὰ παραπλανήσῃ τοὺς ἀνθρώπους. Οι 'Αγγλοι βέβαια ἔγνωριζαν ποιὰ εἶναι η 'Ορθόδοξια· ἔτσι μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες τὸν ἀπελευθέρωσαν. Τὸ ἀποτέλεσμα ήταν νὰ πιστέψουν στὴν 'Ορθόδοξη πίστη μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους ποὺ τὸν είχαν κατηγορήσει. Αὐτὸν τὸ ἐπεισόδιο προξένησε στὸν π. 'Οβαδία ἀφάνταστη χαρὰ καὶ εὐτυχία.

Παντοῦ δργάνωνε σχολεῖα, σεμινάρια. "Αν ἥθελε κανεὶς νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, τὸν ἔπαιρνε μαζί του, διπού πήγαινε. Αὐτοὺς ποὺ θὰ ἥθελαν νὰ γίνουν κληρικοί, τοὺς ἔδιδασκε τὸ ὑπούργημα τους.

Διδάσκει συνεχῶς. Διδάσκει πορευόμενος· παραδειγματικά, ὑπομονητικά, ἀλλὰ καὶ φιλοσπαστικά. Διδάσκει χωρὶς νὰ βιάζεται. Εἶναι πάντα φρόνιμος, στοχαστικός, ἀνδρεῖος, ἐνάρετος, φιλόχριστος καὶ φιλόπονος. Χωρὶς ποτὲ ν' ἀποκάμνη. Καμμιὰ φουρτούνα, καμμιὰ φροβέρα δὲν τὸν σκιάζει.

'Εγκαταλείπει τὸ σπίτι του μῆνες καὶ μῆνες. Εντυχῶς ποὺ ή προεσβυτέρα ἔχει πιὰ συνηθίσει καὶ ἔχει ὑπομονή, διη τὴν ἔχουν εἰκοσι γυναῖκες μαζί. Δὲν ἀνησυχεῖ γιὰ τὸν ἄνδρα της, διπού ἔρχεται μὲ τὸ ἔργο τῆς διαδόσεως τῆς 'Ορθόδοξιας. Εἶναι μεγάλο παράδειγμα γιὰ δλες τὶς προεσβυτέρες.

Πρὸιν λίγα χρόνια διπλαίσιος πήρε τὴν ἀπόφασι νὰ φτιάξῃ λιθόκτιστες ἐκκλησίες. Δὲν ἔκανε προϋπολογισμούς, καὶ οὕτε νοιαζόταν, ποὺ θὰ εὑρίσκει τὰ τόσα χρήματα γιὰ νὰ περατώσῃ τὸ ἔργο. Λίγα ἀπ' ἐδῶ, λίγα ἀπ' ἔκει, τὰ μάζεψε. Καὶ νά, ἔκτισε ἔνα λαμπτόν ναὸ στὸ δνομα τοῦ 'Αγίου Προκοπίου, 50 περίπου χιλιόμετρα ἀπ' τὴν Καμπάλα, τὰ ἐγκαίνια τοῦ δποίου ἔγιναν ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη μας κ. Νικόλαο (νῦν Πατριάρχη 'Αλεξανδρείας). Καὶ διπλαίσιος πήρε τὸ τίτλο του πρωτοπροεσβυτέρου.

Θὰ ἔπειτε καὶ ἄλλος, πιὸ μεγάλος τίτλος νὰ τοῦ ἀπονεμηθῇ, εἴπε συγκινημένος διπλαίσιος Μητροπολίτης μας. Καὶ πράγματι δχι μόνο τίτλος, ἀλλὰ καὶ τιμές, καὶ συγχαρητήρια, καὶ εὐχαριστίες, καὶ θαυμασμὸς ἀξίζουν στὸν ἄνθρωπο αὐτὸν, ποὺ μολονότι δὲν εἶχε ἴδιαίτερα μορφωθῆ κατώρ-

θωσε νὰ κατανικήση πολλές ἀπ' τὶς ἀδυναμίες ποὺ τόσους ἀπὸ μᾶς κρατοῦν κάτω ἀπὸ τὴν δουλεία τους.

Θὰ ἦταν παράλειψις ἂν δὲν ἄνοιγα ἐδῶ μία παρένθεσι γιὰ ν' ἀναφέρω τὸ ὄνομα μιᾶς εὐσεβεστάτης κυρίας ποὺ πολὺ βοήθησε τὸν π. Ὁβαδία στὴν περάτωσι τοῦ ιεροῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Προκοπίου. Ἡ κυρία αὐτὴ εἶναι ἡ Βερόνικα Τίντεμαν, γερμανίδα δρθόδοξης, κάτοικος τοῦ Βερολίνου. Τὴν εὐχαριστοῦμε ὅλοι μας, μικροὶ καὶ μεγάλοι, γιὰ τὴν μεγάλη καρδιά της, ποὺ τὴν ἔκανε νὰ κοπιάσῃ τόσο πολὺ καὶ νὰ ἐμπιστεύεται τὰ χρήματά της σὲ μᾶς, ἀνθρώπους ποὺ καλὰ - καλὰ δὲν γνωρίζει. Εἶναι χριστιανὴ μ' ὅλη τὴν σημασία τῆς λέξεως. Ἡ εὐγνωμοσύνη μας θὰ εἶναι παντοτεινή.

Καὶ ξαναγυρίζω στὸν π. Ὁβαδία γιὰ νὰ τονίσω πόσο ὑπῆρξε καὶ ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι γιὰ μᾶς παράδειγμα ἐργατικότητος, ὑπομονῆς, ἡρωϊσμοῦ, ἀρετῆς. Ἐχει κι' ἔνα προσδόν ποὺ κάνει ἰδιαίτερη ἐντύπωσι: Εἶναι πάντα ἀκριβής στὴν ὥρα του, ὅσο καὶ στὸ λόγο του. Στὶς ὥρες δράσεως, σχεδὸν πάντα δηλαδή, ἀψήφει κάθε κίνδυνο, λησμονεῖ ὅχι μόνο τὸ φαγητό του, ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴ του ἀκόμη. Ὁ Μητροπολίτης Ἀξώμης κ. Νικόλαος τὸν ὀνόμασε, «δ ἀφρικανὸς Παῦλος». Οἱ Ὁρθόδοξοι Ἀφρικανοὶ τῆς περιοχῆς Νυάνζα καὶ Κένυα λένε πῶς «ἄν δ πατὴρ Ὁβαδίας ἦταν πέτρα θὰ τὴν ἐπαζαν σὲ κομμάτια, ὅστε δ καθένας νὰ πάρῃ ἔνα κομμάτι δικό του». Οἱ Κικούγιου, ἡ ίσχυρότερη φυλὴ τῆς Κένυα, λένε πῶς «δ π. Ὁβαδίας τοὺς ἔσωσε ἀπὸ τὸ ἔλος δπου οἱ Ἀγγλοι τοὺς είχαν καταβυθίσει».

Μπροστοῦμε νὰ ποῦμε ὅτι δ Θεός ἐστόλισε τὸν Πρωτοπρεσβύτερο Ὁβαδία μὲ σιδερένια ὑπομονὴ καὶ ἀκρα ταπείνωσι. Γνωρίζει νὰ ταπεινώνῃ τὸν ἔαυτό του δπαν πρέπη.

Κι' δπως ἔγραψα ἡδη, δὲν διστάζει νὰ πιάσῃ τὴν σκαπάνη καὶ νὰ σκαλίζῃ ἢ νὰ καλλιεργῆ. Λίγες μέρες πρὸ τοῦ ἔγκαινιασμοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Προκοπίου είχα πάει ἐκεῖ νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ καὶ τὸν ηὔρα στὴν αὐλὴ τῆς Ἐκκλησίας νὰ ίσιωνη τὸ ἔδαφος, βοηθούμενος ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου. Συνήθως προσπαθοῦμε νὰ πράττωμε αὐτὸ ποὺ διδάσκομε. Ἐκεῖνος διδάσκει αὐτὸ ποὺ ἡδη ἔχει ἐφαρμόσει στὸν ἔαυτό του.

Κι' ἔνα ἄλλο χάρισμα τοῦ π. Ὁβαδία. Τί εὔκολα ποὺ μαθαίνει τὶς ξένες γλῶσσες! Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μητρική του γλῶσσα, γνωρίζει πολὺ καλὰ ἀγγλικά, σουαχίλι, σουδανέζικα, λουλούγια κ.ά.

Ἐπὶ μῆνες διλόκληρους περιοδεύει στὶς διάφορες φυλὲς τῆς Κένυα. Ἡ κάθε φυλὴ διαιτᾶται πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη κι' αὐτὸ εἶναι μία μεγάλη δοκιμασία γιὰ τὴν ὅρεξι καὶ τὸ στομάχι τοῦ περιοδεύοντος. Γι' αὐτὸ δμως καθόλου δὲν ἐνδιαφέρεται δ π. Ὁβαδίας. Ὁπουδήποτε κι' ἄν βρεθῇ, θὰ γευθῇ διδήποτε τοῦ προσ-

φέρουν μὲ τέτοια εύκολιά, ὥστε θὰ νόμιζε κανεὶς πῶς αὐτὸ εἶναι τὸ ἔθνικό του φαγητό. Τὸ ἵδιο ἴσχυει καὶ γιὰ τὸ κρεβεβάτι ποὺ θὰ τοῦ στρωθῇ. Ἄρκει νὰ ὑπάρχῃ στέγη αὐτὸ τοῦ εἶναι ὑπεραρκετό. Ἡ μόνη ἀφορμὴ στενοχωρίας εἶναι ὅταν δὲν βρῇ κανένα μὲ τὸν δποῖο νὰ συζητήσῃ περὶ Ὁρθοδοξίας, πρᾶγμα πού, εὐτυχῶς, σπάνια συμβαίνει.

Εἶναι πρόθυμος νὰ καθίσῃ καὶ νὰ συναναστραφῇ μὲ δποιονδήποτε ἄνθρωπο ποὺ θὰ τύχη νὰ συναντήσῃ. Ὁ Ἑλλην διάκονος X. μὲ πολὺ θαυμασμὸ μᾶς διηγήθηκε τὸ ἔξῆς περιστατικό: Κάποτε ταξιδεύει μαζὶ μὲ τὸν Μητροπολίτη στὴν Κένυα, δπου ἐπρόκειτο νὰ γίνουν ὁδοισμένες χειροτονίες, ὅταν τὸ αὐτοκίνητο ἐπαθε λάστιχο. Χρειάσθηκε νὰ σταματήσουν γιὰ νὰ ἐπισκευασθῇ. Σὲ μὰ στιγμή, οἱ συνταξειδιῶτες τοῦ π. Ὁβαδία τὸν βλέπουν νὰ συνομιλῇ μὲ κάποιον ξένο, ὅλος οἰκειότητα. Νόμισαν πῶς δ ξένος αὐτὸς θὰ ἦταν κάποιος γνωστός του. Κι' δπαν ξαναβρέθηκαν μέσα στὸ αὐτοκίνητο τὸν ωτησαν ὃν αὐτός, μὲ τὸν δποῖον εἶχε ἀνοίξει συζήτησι, ἦταν παλήρος του γνωριμος. — "Οχι, ἀπάντησε ἐκεῖνος. — Καλά, πῶς συζητούσατε ἔτσι φριλικὰ κι' ἔγκαρδια; — Τοῦ μιλοῦσα, μᾶς εἶπε μὲ ἀπλότητα, περὶ Ὁρθοδοξίας...

Πάντα ἀκούραστος δάσκαλος, νοιώθει ἄρρωστος μόνον δπαν δὲν ἔχῃ ποὺ νὰ κηρύξῃ κι' ὑγιέστατος τὴν ὥρα τῆς διδασκαλίας...

Δυστυχῶς τὸ βάρος τῶν ἔτῶν εἶναι μεγάλο καὶ τὸν κουράζει. Πολλὴ προσοχὴ χρειάζεται πάνω σ' αὐτό. Πρέπει νὰ τὸν περιποιηθοῦμε δσο γίνεται, ὅστε νὰ μπορέσωμε νὰ τὸν ἔχουμε γιὰ μερικὰ χρόνια ἀκόμη. Δὲν εἴμαστε δμως σὲ θέσι νὰ τὸν προσφέρωμε ἀρκετά, εἰδικὰ στὰ μεγάλα ταξείδια ποὺ ἐπιχειρεῖ. Ὁμως μᾶς εἶναι τόσο χρήσιμος. Καί, πρὸς τὸ παρόν, δὲν ἔχομε κάποιον ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ἔνα: Κι' ἀν προσπαθοῦσα νὰ γράψω ἄλλες τόσες σελίδες, πάλι δὲν θὰ μποροῦσα νὰ ἔχαντλησω δτι πρέπει νὰ γραφῇ γιὰ τὸν πρωτοπρεσβύτερο Ὁβαδία. Καὶ τελειώνω μὲ τὴν μόνη εὐχὴ ποὺ χρειάζεται ἐδῶ: Νὰ ἀποκτήσωμε κι' ἄλλους πολλοὺς σὰν κι' αὐτόν.

'Ενδιαφέρον σκίτσο τοῦ χαρακτῆρος τοῦ π. Ὁβαδία ἔδωσε πρὸ ἔτῶν καὶ δ Ἀγγλικανὸς F. B. Welbourn εἰς τὸ βιβλίον τοῦ E a s t A f r i c a n R e b e l s (London 1961). Τὸ παραδέισομε σὰν μικρὸ συμπλήρωμα στὸν τόνο τῆς δλης εἰκόνος.

«Οσο ἦταν στὴ φυλακὴ δ π. Σπάρτας, δ Basajjakitalo, γνωστὸς μὲ τὸ χαϊδευτικὸ ἐπίθετο: «δ πάτερ Ο.Κ.» (δ πάτερ «Ολα - καλά»), ἔγινε ἀναπληρωτὴς Πατριαρχικὸς Βικάριος...

Εἶναι πάνω ἀπὸ πενήντα ἔτῶν καὶ μέσου ἀναστήματος. Η δψις του δείχνει τιμιότητα, ή μορ-

ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΕΙΣ ΑΓΙΟΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΗΣ ΑΛΑΣΚΑΣ

Η Σύνοδος τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς δι’ ἐγκυρίου τῆς (Μάρτιος 1969) ἀπεφάσισε τὴν ἀνακήρυξιν εἰς ἄγιον ἑνὸς ἱεραποστόλου τῆς Ἀλάσκας, τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς Herman. Η ἐπίσημος θεία Ἀκολουθία μετὰ τοῦ σχετικοῦ τυπικοῦ θὰ λάβῃ χώραν εἰς Ἀλάσκαν τὴν (27ην Ἰουλίου) 9ην Αὐγούστου 1970.

Ο πατὴρ Herman ἐγένενήθη τὸ ἔτος 1760 εἰς Serpukov, πλησίον τῆς Μόσχας. Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγ. Τριάδος καὶ τοῦ Ἀγίου Στεργίου, εἰς μικράν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Πετρουπόλεως, διο πέραρη μοναχός. Κατὰ τὴν ἑκεὶ παρακούνιν τὸν, προσδιλήθεις ἀπὸ σοβαράν ἀσθέτειν, ἔθεραπεύθη ἐνῷ προσγέγειτο πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Θεομήτορος. Μετὰ ἑξετῆ παρακούνην εἰς τὸ ἐρημητήριον Ἀγ. Τριάδος ἔγινε δεκτὸς εἰς τὴν μονὴν Βαλαάμ. Ἡγούμενος τῆς μονῆς αὐτῆς ἦτο ὁ χαρισματούχος Ἀββᾶς Ναζάριος πλησίον του εἶχεν ἐπίσης μαθητεύει ὁ Σεραφεῖμ τοῦ Sarov (1760-1833), ὁ δοποῖος ἀνενηρόγχηθη ἀγιὸς τὸ ἔτος 1909. Ἀφοῦ ἐδοκίνησεν εἰς τὸ κτίσιον Ἐκκλησίας καὶ κελλίων ἐργασθεῖς ὡς λατόμος, διο μοναχὸς Herman ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ ἥγουμένου του διὰ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς ἐρημητήριον, εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς περίπου χιλιομέτρου ἀπὸ τὴν Μονήν, εἰς τὴν δοποῖν ἥρχετο εἰς τὸ τέλος τῆς ἑδομάδος διὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν δλονυκτίαν καὶ τὴν θείαν Λειτουργίαν καὶ νὰ φάγῃ εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν.

Τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1793 εὑρίσκουν τὸν π. Herman καὶ ἔπτα ἀλλούς μοναχούς εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀπ’ διο πάντας μὲ τόπον προορισμοῦ τῆς Ἀλάσκας. Σκοπός των ἦτο ἡ κήρυξις τοῦ θείου λόγου εἰς τοὺς ἀγρίους κατοίκους τῆς περιοχῆς. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1794 ἔφθασαν εἰς τὴν νῆσον Kodiak.

Τὸ ἔργον τῶν μοναχῶν-ἱεραποστόλων ἦτο σκληρόν. Μία ἀπὸ τὰς μεγάλας δυσκολίας ἦτο ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ιθαγενῶν ἀπὸ τοὺς ἔνοντας. Καὶ οἱ ἱεραπόστολοι

φή του εἶναι σοβαρή, γεμάτη ἀπὸ βαθεὶὰ ἀδιαπέραστη ἔκφρασι. Αὐτή, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ γκρίζα του μαλλιά καὶ τὴν κεφαλή του, ποὺ κλίνει ἐλαφρὰ πρὸς τὸν ἔνα ὅμο, σοῦ δίνουν τὸ αἰσθητήμα ὅτι βρίσκεσαι μπροστὰ σὲ κάποιον, ποὺ στὴν ζωή του ἔχει περάσει πολλὲς δύσκολες στιγμές.

Μιλεῖ μᾶλλον γρήγορα, μολονότι τελείως ἐλεύθερα, καὶ δείχνει νάνχη ἔτοιμη ἀπάντησι σὲ ὅλες σχεδὸν τίς ἐρωτήσεις, ποὺ ἔχουν σχέσι μὲ τὸ ἐργό του. Τὸν εἶδα νὰ τελῇ μιὰν Ἀκολουθία καὶ ἔμοιαζε μὲ ἄνθρωπο ποὺ ἐπὶ τέλοντος εἴχε ὅτι ἔνα τύπο λατρείας, ποὺ ἔδινε ἀνάπτυξιν στὸ παντού τοῦ οντοτήτου. Τόσο ἐνσυνείδητα βέβαιες ἦταν οἱ κινήσεις του καὶ τόσο σταθερὸς ὁ τόνος τῆς φωνῆς του, ποὺ θάλλεγε κανεὶς πώς ἄλλο ἀπ’ αὐτὸν δὲν εἴχε κάνει σ’ ὅλο τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του.

Μὲ ἔαφνιασε τὸ πόσο μελετημένος εἶναι σὲ θέματα ἐκκλησιαστικῆς ιστορίας καὶ ζωῆς. Συνεχῶς ἀναφερόταν σ’ αὐτὸν ἡ σ’ ἐκεῖνον τὸν μεταρρυθμιστή, σ’ ἐπισκόπους κλπ. Γνωρίζει ἀρκετὰ καλὰ τὰ ἀγγλικά, δπως καὶ τὰ ἐλληνικά — στὸ τραπέζι του ἐπάνω βρισκόταν διάφορα φύλ-

ἔγιναν οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ λαοῦ, τὸν δποῖον κακομετεχειρίζοντο οἱ Ρώσοι στρατιῶται καὶ ἐξεμεταλλεύοντο οἱ κυνηγοὶ μηλωτῶν τῶν ρωσσικῶν Ἐταιρειῶν.

Τεσσαράκοντα ἔτη τῆς ζωῆς του προσέφερεν ὁ πατὴρ Herman εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ιθαγενῶν τῆς Ἀλάσκας. Ἡδη τὸ ἔτος 1802 ἦτο ὁ μόνος ἐναπομεινας ἐκ τῆς ἱεραποστολικῆς ὅμιλος του, ἐκ τῶν δποῖων ἄλλοι εἶχον φυνθῆ καὶ ἄλλοι ἐπιστρέψει εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπεσύρθη εἰς τὴν νῆσον Spruce, ἡ δοποῖα ἐλάχιστα ἀπέχει ἀπὸ τὴν νῆσον Kodiak. Κατ’ ἀρχὰς παρέμενεν εἰς σπῆλαιον ἀργότερον ἀπέκτησε καλύβην ἐκ κορμῶν δένδρων. Ἐκεῖ ἐξηκολούθησεν ὁ πατὴρ Herman τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον του ἐν συνδυασμῷ μὲ συνεχῆ προσευχήν καὶ αὐστηρήν νηστείαν καὶ ἀσκησίαν. Συγχρόνως ἐδίδασκε τοὺς ιθαγενεῖς τῆς περιοχῆς τρόπους δελτιωμένης καλλιεργείας. Ἡ δλη συμπειριφορά του πρὸς τοὺς κατοίκους ἦτο καρπὸς γηνήσιας χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἰδρυσεν ὁρφανοτροφεῖον καὶ σχολεῖον διὰ τὰ παιδιά, πρὸς τὰ δοποῖα ἔτρεψεν ἴδιαιτέραν στοργήν. Οἱ Ὀρθόδοξοι τῆς Ἀλάσκας ἐσέβοντο τὸν π. Herman ὡς ἀγιὸν καὶ τὸν ἀπεκάλουν αρα - παποῦν. Συμφώνως πρὸς μαρτυρίας συγχρόνων του, ἡ θεία Χάρις ἐνήργησε κατ’ ἐπανάληψιν διὰ τῶν προσευχῶν του ἐνῷ ἀκόμη ἔζη καὶ δὲν ἔπαινες νὰ ἐνεργῇ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του (1837). Ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα δείγματα τῆς ἀγιότητός του εἶναι ἡ κατάπαυσις τῆς τρικυμίας κατὰ τὴν διάρκειαν ταξιδίου τοῦ ἄλλου μεγάλου ἱεραποστόλου τῆς Ἀλάσκας ἐπισκόπου Ἰννοκεντίου Βενιαμίνωφ, μόλις δὲ τελευταῖος ἐπεκαλέσθη τὴν δοϊθείαν τοῦ πατρὸς Herman, τὸ ἔτος 1841.

* * *

Εἰς τὴν Sitka, ἔδραν τῆς Μητροπόλεως τῆς Ἀλάσκας, ὡς καὶ τὴν νῆσον Kodiak ἐωρτάσθη ἡ 175η ἐπέτειος τῆς ἀφίξεως εἰς Kodiak — τὴν 24ην Σεπτεμβρίου 1794 — τῶν πρώτων Ὀρθόδοξων ἱεραποστόλων.

λα ἐλληνικῆς ἐφημερίδος καὶ διάβασε εὐχές στὰ ἐλληνικὰ τὴν ὥρα τῆς ζωῆς ἀκολουθίας.

Ο τύπος του, ἡσυχος καὶ μᾶλλον ἀκαδημαϊκός, τὸν δείχνει περισσότερο κατάλληλο γιὰ τὴν ἡγεσία τῆς Ἐλληνικῆς Ἀφρικανικῆς Ἐκκλησίας, δοσον ἀφορᾶ στὰ πνευματικὰ θέματα. Μοῦ ἐδωσε τὴν ἐντύπωσι τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει περάσει μεγάλους συναισθηματικοὺς θρησκευτικοὺς ἀγῶνες καὶ ποὺ τώρα ζῇ βαθεὶὰ αὐτὸ ποὺ κάνει. Ἡ συνέντευξις ἔγινε στὸ σπίτι του· ἔτσι εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ κυττάξω τὸν ἀνθρώπο διπλά, στὸ σπίτι του μέσα καὶ συνάμα ὡς ἰερέα...

Κάτι πολὺ ἐνδιαφέρον εἶναι ἡ αἰσθησίς του χρόνου ἐκ μέρους του. Δυσκολεύθηκα νὰ κλείσω ὥρα γιατὶ δῆλος δ χρόνος του ἦταν πιασμένος μὲ τοῦτο καὶ μὲ τὸ ἄλλο. Τὴν ὥρα τῆς συνέντευξεως μὲ ωρτήσει τί ζητοῦσα ἀπ’ αὐτὸν καὶ μοῦ θύμησε πώς κι ὅδο μας εἶχαμε περιωρισμένο χρόνο στὴν διάθεσί μας. Θὰ μποροῦσα νὰ καθορίσω τί ηθελα προτοῦ ἀρχίση νὰ μοῦ μιλῇ; Συμμορφώθηκα μ’ αὐτὸ ποὺ μοῦ ζήτησε. Τότε, εἶπε, ἐπειδὴ ὑπάρχει δ παράγων χρόνος, θὰ ἦταν καλύτερα νὰ κάνωμε τὴν συνάντησι σὲ τύπο ἐρωταπορίσεων».

Η ΠΕΡΙ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ ΔΗΛΩΣΙΣ «NOSTRA AETATE»

ΤΗΣ Β' ΣΥΝΟΔΟΥ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ

·Υπό ΗΛΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗ

Γ'

Εις τὸ θέμα τῆς Ἰουδαικῆς θρησκείας ἡτο καιρὸς πλέον γὰρ ὑψώσῃ ἡ Ἐκκλησία ἐπισήμως τὴν φωνὴν της διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Βεβαίως ἡ εὐθύνη τοῦ ἀντισημιτισμοῦ δὲν βαρύνει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὸν Χριστιανισμόν, διότι, πολὺ πρὶν ἡ ἐμφανισθῆ ὅτος, τὸ ἀντιουδαικὸν πνεῦμα ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἀντισημιτισμοῦ ἡτο εὑρέως διαδεδομένον, ἔχον εἰς τὸ παθητικόν του ὅχι μόνον συναισθήματα μίσους ἐναγτίον τῶν ἀγάν τὸν κόσμον διεσπαρμένων Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ διωγμούς, ὡς κυρίως τοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ λόγοι, οἱ δόποιοι συγέδραμον εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀντισημιτικοῦ πνεύματος κατὰ τὴν πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ περίοδον, οὐδέποτε ἐπαυσαν ἴσχυόντες καὶ μετὰ τὴν ἔλευσιν καὶ ἀγάν τὸν κόσμον ἐπέκτασιν τούτου. "Οθεν ἡ ἐμφάνισις καὶ ὑπαρξίες τοῦ ἀντισημιτισμοῦ ἡτο ἀσχετος πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Παρὰ ταῦτα ἡ παρουσία τοῦ Χριστιανισμοῦ προσέδωσεν εἰς τὸν ἀντισημιτισμὸν ἰδιαίτερον χρῶμα καὶ εἰς ἔκατον μύρια ἀνθρώπους ἥθικήν δικαίωσιν διὰ τὸ ἔξ ἄλλων ἵσως αἰτίων προκληθὲν ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων μῖσός των.

Ἐλγαι δύσκολον γὰρ διακριθεῖσθαι ἐὰν τὸ ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπάρχον ἀντισημιτικὸν πνεῦμα ἡτο ἐγγενὲς ἡ κατ' ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος, ἐντὸς τοῦ δοποίου ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀνεπτύχθη. Πάντως, διὰ νὰ εἴμεθα δικαιοι τὸ ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν ἐκδηλούμενον ἀντισημιτικὸν πνεῦμα εἶχε κατὰ μέγα ποσοστὸν τὴν αἰτίαν του καὶ εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς Ἰουδαίους, οὓχι μόνον ἔξ ἀφορμῆς τῆς μὴ ὑπὸ αὐτῶν ἀποδοχῆς τοῦ ἀγρύγματος τῆς νέας θρησκείας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ αὐτῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἀσκούμενων διωγμῶν, τοὺς δόποίους καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων καὶ εἰς πᾶσαν διδομένην εὐκαιρίαν ἀνελάμβανον ἡ προεκάλουν.

Τοῦτο, καίτοι εἶναι δυνατὸν γὰρ ἐξηγῆ τὴν αἰτίαν τοῦ χριστιανικοῦ ἀντισημιτισμοῦ, κατ' οὐδένα δημοσίου λόγου δικαιολογεῖ τὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπικρατήσεως τῆς νέας θρησκείας ἐναρξίν ἐκ μέρους τῶν Χριστιανῶν ἀσκήσεως πολεμικῆς ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, ἡ δόποία πολλάκις διπεδαυλίζετο ὑπὸ αὐτῶν τούτων τῶν Χριστιανῶν ταγῶν καὶ ὑπὸ τῶν ὑπὸ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀμβωνῶν

τῶν Ἐκκλησιῶν γιγνομένων κηρυγμάτων. Ἡ συμπεριφορὰ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, δυτικῆς τε καὶ ἀνατολικῆς, ἀπετέλεσε πράγματι μέλαν σημεῖον εἰς τὴν ἴστορίαν της, βαρύτερον εἰς φύσιν καὶ συνεπείας πολλῷ ἵσως ἄλλων, αὐτόχρημα τραγικῶν γεγονότων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τοῦ τῆς Ἱερᾶς ἐξετάσεως, τὸ δόποιον ναὶ μὲν ὑπῆρξεν ἐν τῇ συλλήψει του καὶ τῇ πραγματοποιήσει του λίαν ἀπεχθές, κατέλαβεν δημαρτυρισμένον χρονικὸν διάστημα εἰς τὴν καθόλου ἴστορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ προσπάθεια δημοσίων δηλώσεως, δημοσίων καταπολεμήσῃ τὸ ἀντισημιτικὸν πνεῦμα διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν Ἰουδαίων πάσης εὐθύνης διὰ τὰ ὑπὸ αὐτῶν κατὰ τοῦ Χριστοῦ τολμηθέντα δὲν μὲ εύρισκει ἀπολύτως σύμφωνον. Ἡ φροντὶς δημοσίων ἀποδειχθῆ, δτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἐκτὸς ὀρισμένων ἀτόμων, ὡς τῶν προϊσταμένων τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ περὶ αὐτοὺς ὅχλου, ἥσαν παντελῶς ἀμέτοχοι τοῦ κατὰ τοῦ Χριστοῦ διαπραχθέντος ἐγκλήματος, φαινομενικῶς μὲν πλήττει τὸν ἀντισημιτισμὸν εἰς τὴν ρίζαν του διότι ἀποστερεῖ τοῦτον τῆς θεωρητικῆς ἀφετηρίας, ἐκ τῆς δόποιας οὗτος ἐκκινεῖ, εἰς τὴν πραγματικότητα δημοσίων ἐπιβαρύνει ἔτι μᾶλλον τὸν Χριστιανισμόν, διότι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ διολογεῖται, δτι δάσις τοῦ ἀντισημιτισμοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἀντίληψις περὶ τῆς εὐθύνης, τὴν δόποιαν φέρουν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ ἀντίληψις αὐτῆς δὲν ἐδημοσίγραγε τὸν ἀντισημιτισμόν, ἀλλὰ μόνον προσέδωσεν εἰς αὐτὸν πρόσθετον χροιάν.

Ἀντιθέτως, ἡ Δήλωσις δρθῶς διεκήρυξεν, δτι, ἐπὶ τῇ δάσει τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ, ὡς δύναμις γὰρ γιγαντίων, τῆς ἀρχαίας χριστιανικῆς γραμματείας, οὐδέποτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐθεωρήθησαν ὡς λαὸς κατηγραμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπόδηλος τῆς σωτηρίας. Ἡ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν καταβαλλομένη σύντονος προσπάθεια, δημοσίως τὸ κηρυγμα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίᾳ διαδοθῆ μεταξύ τοῦ ἴστραγλιτικοῦ λαοῦ καὶ ἡ εὐχὴ δημοσίως οὗτος γίνη μέτοχος αὐτοῦ, προσφέρει τὸ ἴσχυρότερον ἴστορικὸν ἐπιχείρημα, τὸ δόποιον ἀποδεικνύει, δτι ἡ ὑπὸ τῆς Δηλώσεως πολεμουμένη ἀποψία οὐδέποτε κατέστη οἰκεία εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν.

Πιθανὸν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν συντακτῶν τῆς Δηλώσεως, κατ' ἐπίδρασιν ἵσως τῆς ἐπικρατού-

σης σφαλερᾶς ἀγτιλήψεως, δτι ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ συγεπάγεται καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ στέρησιν τῆς σωτηρίας τῶν διαπραξάντων ταύτην, ἐπεκράτησεν ἡ ἀγτίληψις, δτι μεταξὺ τούτων ὑπάρχει σχέσις αἰτίου πρὸς ἀποτέλεσμα καὶ οὕτω κατεβλήθη ἡ φροντίς, δπως, διὰ τὸν πρόσθετον τοῦτον λόγον, πολεμηθῆ ἡ ἀποψίς, δτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐνέχονται εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ διὰ γὰρ καταρριψθῆ καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ ἀποψίς, δτι οὗτοι κείνται ὑπὸ κατάραν.

Ἄλλα καὶ ἔκτος τῆς ἀγωτέρω ταύτης γενικῆς ἐπιφυλάξεως, διατηρῶ τὴν ἀμφιβολίαν, ἐὰν δὲ σχυρισμός, δτι μόνον οἱ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἀρχοντες τοῦ λαοῦ ἐνέχονται διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ὅχι σύμπας δὲ Ἰουδαϊκὸς λαός, εἶνας δρθός.

Εἰς τὴν Δῆλωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὑπομνηματιστὰς ταύτης προσκομίζονται ἀγιογραφικὰ χωρία, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιχειρεῖται ἡ κατάδειξις, δτι μεταξὺ ἀρχόντων τοῦ λαοῦ καὶ ἀρχομένων ὑπάρχει διαφορὰ εὐθύνης καὶ δτι γενικώτερον δὲ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἥτο ἀμέτοχος ταύτης. Κατὰ τὴν ἐπιλογὴν ὅμιως τῶν χωρίων ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς λήψεως τοῦ ζητουμένου, διότι συγειδητῶς ἀποφεύγονται τὰ χωρία, τὰ δποῖα δύνανται γὰρ συνηγορήσουν ὑπὲρ τῆς ἀγτιθέτου ἐπόψεως. Πράγματι εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Δηλώσεως προσκομίζόμενα χωρία δύνανται τις νὰ ἀντιπαρατάξῃ ἔτερα χωρία ἐκ τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τὰ δποῖα ἐνδεχομένως μαρτυροῦν περὶ τοῦ ἀγτιθέτου. Τοιουτορόπως εἰς τὸ χωρίον Ματθ. 26,5 ἔνθα δηλοῦται, δτι οἱ περὶ τὸν Καϊάφαν ἀπέφυγον τὴν σύλληψιν τοῦ Χριστοῦ «ἴγα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ» καὶ δποῦ πιθανὸν συνάγεται, δτι δὲ λαὸς ἀντέκειτο εἰς τὴν περὶ καταδίκης τοῦ Χριστοῦ θέλησιν τῶν προϊσταμένων αὐτοῦ, εἶναι δυνατὸν γὰρ ἀντιπαρατεθῆ τὸ χωρίον τῶν Πράξ. 13,27: «οἱ γάρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλήμι καὶ οἱ ἀρχούτες αὐτῶν... ἥτησαντο ἀναιρεθῆναι αὐτόν», τὸ δποῖον σαφῶς δηλοῖ τὴν συμμετοχὴν τοῦ λαοῦ τῶν Ἱεροσολύμων εἰς τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Χριστοῦ. Εἰς ἔτερα προσκομίζόμενα χωρία θὰ ἔργυνται γὰρ ἀντιπαρατεθοῦν ἔτερα τοιαῦτα, ως ἐπὶ παραδείγματι: τὸ 1 Θεσ. 2, 15, 16 ἔνθα ὅμιλογεῖται δτι οἱ Ἰουδαῖοι εἶναι «πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναγτίον» καὶ δτι διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ «ἔφθασεν ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος», τὸ Ρωμ. 11,18 ἔνθα μαρτυρεῖται δτι οἱ Χριστιανοὶ «κατεκαυχῶντο τῶν Ἰουδαίων, τὸ Ρωμ. 11,7 ἔνθα δηλοῦται ἡ πώρωσις τῶν Ἰουδαίων, τὸ Ρωμ. 9, 12, 13 ἔνθα ὑπογοουμένων τῶν Ἰουδαίων λέγεται δτι δὲ θεὸς ἐμίσησε τὸν Ἡσαῦ, τὸ Ἰω. 8, 44, 47: «ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ...», τὸ Ἀποκ. 2,9 καὶ 3,9 ἔνθα χαρακτηρίζονται οἱ Ἰουδαῖοι «συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ» καὶ τέλος τὸ Ἀποκ. 7, 4-9, ἔνθα πρὸς τὸν πολὺν ὄχλον τῶν σεσωσμένων ἐθικῶν «διὸ ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἔργονται» ἀντιπαρατίθενται οἱ ἐκ τῶν «πάσης φυλῆς μίδην Ἰσραὴλ» σεσωσμένοι, οἱ δποῖοι ἀνέρχον-

ται μόνον εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν «ἐκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων χιλιάδων».

Είμαι δημιως τῆς γγώμης, δτι ἡ διδλικιστικὴ αὔτη μέθοδος παραθέσεως χωρίων ἐκ τῆς Γραφῆς πρὸς ὑπόστηριξιν οἰασδήποτε ἐπόψεως εἶναι ἐντελῶς ἀπρόσφορος καὶ παρφημένη, μὴ δυναμένη νὰ προσφέρῃ ἀσφαλῆ θάσιν πρὸς ὄρθην καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ ἀληθές πνεῦμα τοῦ κειμένου τῆς Γραφῆς ἔκθεσιν τῶν ἀρῶν αὐτῆς. Ως ἐκ τούτου δὲ ἐν συνεχείᾳ ἐπιχειρουμένη ἀνάπτυξις τῆς ρηθείσης ἐπιφυλάξεως μου θὰ ἀκολουθήσῃ ἐτέραν δόδον.

Κατ' ἀρχὴν διερωτῶμαι, ἐὰν τὸ πρόδλημα περὶ τῆς ἐνοχῆς τοῦ συγόλου τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ ἡ μόνον τῶν ἀρχόντων αὐτῶν τίθεται ὄρθως, ἐν ἀλλοις λόγοις ἐὰν εἶναι πραγματικὸν πρόδλημα, δυνάμενον γὰρ ἐκπηγάση ἐκ τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος τῶν Ἰουδαίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ εἶναι δημιούργημα τοῦ ἡμετέρου πολιτιστικοῦ κλίματος. Βεβαίως, ἐὰν ἐπρόκειτο ἐνταῦθα διὰ τὴν πρώτην Ἰουδαϊκὴν περίοδον μέγιον τῶν μεγάλων προφητῶν, δὲν ὑπῆρχε οὐδεμία ἀμφιβολία. Η διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἔνδος καὶ τοῦ συνόλου ἥτο δυσδιάκριτος. Η συλλογικὴ εὐθύνη ἥτο δὲ τρέχουσα ἀγτίληψις τῆς ἐποχῆς. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δημιως τοῦ Ἱερεμίου καὶ Ἱεζεκιὴλ ἦρχισε ακρυτομένη ἡ ἐποψίς περὶ προσωπικῆς εὐθύνης καὶ κατὰ συνέπειαν προσωπικῆς ἀμοιβῆς ἡ τιμωρίας. Η ἀποψίς δημιως αὕτη δὲν σημαίνει δτι ἐπεκράτησε καθολικῶς. Η ἀρχαία ἀγτίληψις, δτι οἱ πολλοὶ ὑπέχουν εὐθύνην διὰ τὸν ἔνα ή, ἀντιθέτως, δτι δὲ εἰς ἔργον αὐτὸν γὰρ ἀρητευτικὴν ζωὴν, ἀπετέλεσε πνευματικὸν ρεῦμα, ἔξικνοιμενον μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Χριστοῦ. Η ἔννοια τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος, δὲ ὡραία αὐτὴ εἰκάνων, δὲ ποιοία ἀποτελεῖ διὰ τὸν Χριστιανισμὸν τὸ σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι προελεύσεως Ἰουδαϊκῆς. Βεβαίως δὲ Χριστός, ὑπερακοντίζων τὴν πνευματικὴν γραμμὴν τῶν προφητῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐδίδαξε σαφῶς τὴν εὐθύνην, τὴν δποίαν ὑπέχει ἐκαστον πρόσωπον ἔναντι τοῦ Θεοῦ, χωρὶς δημιως γὰρ καταργήσῃ καὶ τὸ ἀρχαιότατον πνευματικὸν ρεῦμα τῆς συλλογικῆς εὐθύνης. Βραδύτερον δὲ Ἐκκλησία ἥκολούθησε τὴν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ακρυχθεῖσαν ἐποψίγ, ἐν ταῦτῃ δημιως δὲν ἀπέστη τῆς ἐτέρας ἐπικρατούσης ἐπόψεως. Οἰ ισχυρισμὸς τοῦ Παύλου, δτι δὲ σαρκικῶς ἀμαρτάνων ἀνθρωπος καθιστᾶ τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ μέλη πόρνης (1 Κορ. 6, 15) ἡ καὶ γενικώτερον δὲ δαθμόν, ὃστε νὰ ἀποτελῇ τὴν θάσιν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλίας.

Ἐὰν ταῦτα οὕτως ἔχουν, τότε δὲ εὐθύνη τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ οὐχὶ διὰ τὴν συμπεριφορὰν τῶν

ἀπλῶν μελῶν του, ἀλλὰ τῶν προϊσταμένων αὐτοῦ, δηλογότι τῆς κεφαλῆς, ὅτο διὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας πλέον η σαφής. Ἐντεύθεν ἡ διαπόρησίς μου ἔαν, κατ' ἀρχήν, ἡ θεῖσις τοῦ ὑπὸ τῆς Δηλώσεως προδαλλοιένου προσβλήματος εἶναι ὁρθή.

"Ἄς ἰδωμεν διμως τὰ πράγματα ἐκ τοῦ σύνεγγυς. "Η ἐκ πολιτικῶν κινήτρων δρμηθεῖσα σταύρωσίς τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρξε διὰ τὴν περὶ Αὐτὸν διαδάτων μαθητῶν μοιραία, διότι ἀπετέλεσε τὴν διάφευσιν τῶν εἰς Αὐτὸν μετὰ τόσης βεβαιότητος ἀποτεθεισῶν γενικῶν (Λουκ. 24,21) καὶ προσωπικῶν (Μαρκ. 10, 37 καὶ 41) ἐλπίδων, δῆγγήσασα εἰς τὴν διάλυσιν τούτων. "Η νίκη τῶν ἀντιπάλων τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξε διὰ τοὺς μαθητάς Του τόσον δλοκληρωτική, ὥστε εἶναι ἀδύνατον κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν νὰ ἀγαμένωμεν ἐκ μέρους των οἰανδήποτε ἀντίδρασιν διὰ τὸ γεγονός τῆς θανατώσεως τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν Ἰουδαϊκῶν Ἀρχῶν πέρα τῆς ἀπλῆς πικρίας. "Αλλὰ καὶ ἀλλως, διὰ τὴν δημιουργίαν οἰασδήποτε κρίσεως τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῆς πράξεως ταύτης τῶν προϊσταμένων τῶν Ἰουδαίων προϋπετίθετο ἐσωτερική ἰδεολογική διάκρισις, ἡ δποία κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἀπουσίαζε, δημιουργηθεῖσα μόγον μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀκριβέστερον μετὰ τὸ γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς.

"Οτε μετὰ ταύτην οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου, διαφοροποιηθέντες ἐσωτερικῶς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους διὰ τῆς πίστεως, δτι διὰ τοῦ ἀναστάτως Κυρίου ἀρχεται ἡ ἐσχατολογική ἐποχή, ἐκήρυξαν τὴν ἀνάστασιν, ἔθεσαν τοὺς ἀρχοντας τῶν Ἰουδαίων ἐνώπιον ἐξ ἵσου σοδαροῦ προσβλήματος πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ δημιουργηθέν. "Η ἐσχατολογική ἐπωδός: «ὅτι καὶ κύριον αὐτὸν καὶ χριστὸν ἐποίησεν ὁ Θεός, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν δημειεῖ ἐσταυρώσατε» (Πραξ. 2, 36) διέγραψε εἰς τὸν πολιτικὸν δρίζοντα τῶν Ἰουδαίων σοδαροὺς κινδύνους εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀρχότων νὰ καταστῇ καὶ πάλιν ἀναγκαῖα. "Η ἐπέμβασις αὕτη ἔφερε τοὺς μαθητάς πρὸ νέας πραγματικότητος. "Η ἀντίστασις, ἡ δποία προεκλήθη ἐκ τοῦ κηρύγματός των, ὅτο διλῶς ἀσυμβίβαστος πρὸς τὰς μεσσιανικὰς προσδοκίας περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ Ἰσραήλ. "Οπως οἱ ἀρχοντες τῶν Ἰουδαίων συνεσχέτισαν τὸν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ προκαλούμενον κίνδυνον πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου δημιουργηθέντα, κατ' ἀγτίστροφον τρόπον οἱ μαθηταὶ συνεσχέτισαν τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχότων ἀσκηθεῖσαν ἔναντίον των πολεμικὴν πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν ἰδίων θαγάτωσιν τοῦ διδασκάλου των. "Η ἔναντίον των πολεμικῆ καὶ ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ ἐτέθησαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας. Οἱ ἀρχοντες τῶν Ἰουδαίων ἤρνοντο τὸν Μεσσίαν. Τοιουτοτρόπως οἱ ἀρχοντες τῶν Ἰουδαίων κατετάσσοντο δμοῦ μετὰ τῶν πολεμίων τῶν προφητῶν, οἱ δποίοι ἀνήκοντο εἰς τὸ εἰς τὸν Χριστὸν κορυφούμενον σχέδιον τῆς θείας οἰκο-

νομίας. Τὸ συμπέρασμα ὅτο πρόδηλον: οἱ ἀρχοντες τῶν Ἰουδαίων εἶναι φογεῖς καὶ φέρουν τὴν εὐθύνην διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀθώου. "Ἐκτοτε δὲν ὅτο δυνατόν γὰρ γίνηται λόγος περὶ σταυρώσεως ἀσχέτως καὶ ἀδιαφόρως πρὸς τοὺς πρωτεργάτας ταῦτης, δηλαδὴ τοὺς ἀγτιπάλους τοῦ Μεσσίου καὶ ἀπεξενομένους τῶν ἐπαγγελιῶν. Οἱ ἀρχοντες καταγγέλλονται πλέον ἐπισήμως διὰ τὴν εὐθύνην τῶν, ἰδιαιτέρως δὲ οἱ Σαδδουκαῖοι, οἱ δποίοι πρῶτοι ἀργοῦνται τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως: «καὶ θιύλεσθε (πρὸς τοὺς ἀποστόλους, σ.Σ.) ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου» (Πράξ. 5,28).

"Η ἐσωτερικὴ διμως ἐξέλιξις τῆς πρώτης χριστιανικῆς κοινότητος ἀκολουθεῖ ταχὺν ρυθμόν. "Η παρέμβασις τοῦ ἀνησύχου πνευματικοῦ στοιχείου τῶν ἐλληνιστῶν Ἰουδαίων, τὸ δποίον, διαμένον εἰς τὴν διασποράν, ὅτο περισσότερον γαλουχημένον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν προφητῶν ἢ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ νόριου, ἔπαιξεν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῆς γέας κοινότητος. Αἱ συναγωγαί, εἰς τὰς δποίας τοῦτο ἐσύχναζεν, ἀπετέλουν ἐπίκεντρον μεγάλων συζητήσεων, ἰδίᾳ δσσον ἀφορᾶ εἰς τὴν νέαν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν προβαλλομένην ριζικήν ἐρμηγεῖαν περὶ τῆς σημασίας τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ νόριου.

"Εἰς μίαν τοιαύτην συναγωγὴν συνετελέσθη ἡ μέραν τινὰ τὸ σοδαρὸν ἐκεῖνο ἐπεισόδιον μετὰ τοῦ Στεφάγου, τὸ δποίον ἐχάραξε τὴν δλην πορείαν τῆς κατόπιν Ἐκκλησίας. "Οτε δ Στέφανος ἔθεσε τὸ θέμα τοῦ νόμου καὶ τοῦ ναοῦ (Πράξ. 6,13) ἡ ἀντίδρασις ὑπῆρξε γενική. Δὲν περιωρίσθη πλέον εἰς τοὺς Σαδδουκαίους, ἀλλὰ μετεῖχον εἰς αὐτὴν οἱ Φαρισαῖοι καὶ κατ' ἐπέκτασιν δ λαός. Τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάγου καὶ δ ἐν συγεχείᾳ ἐκσπάσας διωγμὸς ἐτέθη ὑπὸ τῶν πιστῶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας πρὸς τὸν ὑπὸ τῶν Σαδδουκαίων διωγμὸν τῶν ἀποστόλων καὶ προηγουμένως τοῦ Χριστοῦ. Αὐτομάτως ἡ κατὰ τῶν Σαδδουκαίων κατηγορία γενικεύεται: «Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι καρδίαις καὶ τοῖς ὁσίν, δμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἀγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες δμῶν καὶ δμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες δμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οἵ νῦν δμεῖς προδόται καὶ φονεῖς ἐγένεσθε, οἴτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ οὐκ ἐφυλάξατε» (Πράξ. 7,51 - 53).

"Τὴν αὐτὴν ἐξέλιξιν πρὸς τὴν στάσιν τῶν ἐλληνιστῶν Ἰουδαίων ἔναντι τῶν μὴ χριστιανῶν δμοφύλων των εἶχε, ἀλλὰ ἀρκούντως δραδύτερον, καὶ ἡ στάσις τῶν Ἰουδαιοχριστιανῶν ἔναντι τῶν Ἰουδαίων.

"Απὸ τῶν δμερῶν τοῦ ἐπεισόδου τοῦ Στεφάγου ἡ γέα αἴρεσις δὲν καθίσταται μόγον διὰ τοὺς Ἰουδαίους πολιτικῶς ἐπικινδυνος, ἀλλὰ καὶ θρησκευτικῶς ἀπαράδεκτος. Εἰς τοῦτο προσετέθη ἡ ἐπιτυχία τοῦ κηρύγματος εἰς τὰ ἔθνη, ἡ δποία διὰ τοὺς

Ίουδαίους ἀπετέλει μίαν ἐπὶ πλέον παρέκκλισιν τῶν χριστιανῶν διμοφύλων των ἐκ τῆς ὁργῆς ὁδοῦ τῆς Τορά. Ἡ ἔναγτι τοῦ Χριστιανισμοῦ στάσις των ἀποβαίνει παντελῶς ἀργητική. Οἱ Χριστιανοὶ ἐκδιώκονται ἐκ τῶν συναγωγῶν, ἐνῷ δὲ διωγμὸς τῶν ἀποστόλων ἀρχίζει. Ἡ στάσις αὕτη τῶν Ἰουδαίων καλεῖ τοὺς συντηρητικούς Ἰουδαιοχριστιανούς γὰρ δύσουν μίαν ἑρμηνείαν εἰς τὰ γεγονότα. Ἡ μόνη πρόσφορος εἶναι ἡ εἰς τὸ παρελθόν καὶ διὰ τὴν ἰδίαν περίπτωσιν δοθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων. Οὕτω κατ’ ἀρχὴν στρέφονται ἔναντίον τῶν Φαρισαίων (πρᾶλ. Ματθ. 21, 41,45 23,3 ἐξ.) ἀκολούθως δὲ ἔναντίον ὅλου τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀπόρριψις τούτου ἐγένετο κατὰ στάδια καὶ καθόσον διεπιστοῦτο, διτὶ ἔμενε μετ’ ἐπιμονῆς ἔνος πρὸς τὸ κήρυγμα. Οὕτω κατ’ ἀρχὴν στρέφονται ἔναντίον τῶν κατόκων τῆς Ἱερουσαλήμ (Ματθ. 23,37 ἐξ. 24, 1-2 καὶ 26,61). Ἡ παλαιὰ κατηγορία περὶ τοῦ φόνου τῶν προφητῶν καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ ἐπεκτείνεται πλέον ἐφ’ ὅλης τῆς Ἱερουσαλήμ (Λουκ. 11, 50, 51). Συναφῆς πρὸς ταύτην εἶναι καὶ ἡ ἐπαπειλουμένη τιμωρία. Ἀκολούθως στρέφονται ἔναντίον τῆς χώρας (Ματθ. 10, 14 ἐξ. 11, 20 Λουκ. 10, 13) καὶ τέλος, μετὰ πολλὰς ἐσωτερικὰς ἐξελίξεις ἔναντίον ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ. Τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ματθαίου. Τὸ χωρίον, ὡς παραδίδεται, προϋποθέτει τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ἐν ἀλλοις λόγοις μαρτυρεῖ μεταγενεστέραν ἐποχήν: «Λέγω δὲ ὑμῖν διτὶ πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακληθήσονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἵ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκδηληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον» (Ματθ. 8, 11-12).

Ως γνωστὸν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν περιώρισαν τὴν πολεμικήν των ἐγτὸς τῆς Ἰουδαίας οὕτε μόνον πρὸς τοὺς διμοφύλους των, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐξ ἔθνῶν Χριστιανούς. Ἐνταῦθα προδόθετοι λόγοι πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ἀφ’ ἐνδός μὲν ἡ ἐπιτυχία τῆς πρὸς τοὺς ἔθνικοὺς ἱεραποστολῆς καὶ ἡ ὡς ἐκ τούτου διαιμφισθήτησις τοῦ ἐπὶ θρησκευτικοῦ ἐπιπέδου ἀσκουμένου ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μογοπωλίου τῆς μονοθεῖας, ἀφ’ ἑτέρου δὲ ἡ ὑπὸ τῶν Ἰουδαιοχριστιανῶν ἀποδοχὴ τῶν ἔθνικῶν ὡς ἴσοτίμων μελῶν τῆς κοινότητος καὶ ἡ προϊσ్θισα παραμέλησις τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ νόμου. Ἡ πολεμικὴ αὕτη, ἡ διποία ἥτο ἐξ ἵσου δέεται καὶ ἐπικίνδυνος πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων εἰς τὴν Παλαιστίνην ἀσκουμένην, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα γὰρ θεωρηθοῦν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς διασπορᾶς, διτὶ διὰ τῆς τακτικῆς των ἐφείλκυσαν τὴν ὁργὴν τοῦ Θεοῦ. Ἰγα μὴ μακρηγορῶ, περιορίζομαι ἐνταῦθα εἰς τὴν ἀρχαιοτέραν ἐγ προκειμένω γνώμην τοῦ Παύλου, ἐν τῇ διποίᾳ συγάπτεται τόσον ἡ παλαιὰ Ἰουδαιοχριστιανικὴ παράδοσις, δσον καὶ ἡ περὶ Ἰουδαίων ἐποψίς τῶν ἔθνικῶν, συνδεόμεναι ἀμφότεραι εἰς τὸ σχόλιον τοῦ Παύλου περὶ τῆς κα-

τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐνσκηψάσης ὁργῆς τοῦ Θεοῦ: «Οὐτὶ τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς (οἱ Θεσσαλογικεῖς) ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτεινάγτων Ἰησοῦν καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, (ἐποψίς Ἰουδαιοχριστιανῶν σ. Σ.) καὶ ἡμῖς καταδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐγνατίον (ἐποψίς ἔθνικῶν, σ. Σ.), κωλύντων ἡμῖς τοῖς ἔθνεσιν λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ’ αὐτοὺς ἡ ὁργὴ εἰς τέλος». (1 Θεσ. 2, 14-15. Πρᾶλ. Γαλ. 4, 25).

Εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν χρονικὴν περίοδον συγετελέσθη διὰ τὸν Ἰσραὴλ ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ ἵστορικὸν γεγονός, ἡ καταστροφὴ τῶν Ἱεροσολύμων, τὸ διποίον ἐσφράγισεν ἀμετακλήτως τὴν μεταγενεστέραν ἐξέλιξίν του. Ἡ κατάργησις τοῦ λατρευτικοῦ των κέντρου συγετέλεσεν εἰς τὴν εἰς ἑαυτὸν ἀγαδίπλωσιν τοῦ Ἰσραὴλ. Τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα οὐδεμίαν πλέον ἥσκει ἐπ’ αὐτοὺς ἐπιδρασιν. Οἱ Ἰουδαῖοι περιεχαρακώθησαν πγευματικῶς, ἐξεδίωξαν ἐκ μέσου αὐτῶν τοὺς ἀπομένοτας Ἰουδαιοχριστιανούς καὶ ἐστράφησαν ὡς εἰς ἀνθρωπὸς ἔγνατίον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἰσάγεται ἡ ἀρά κατὰ τῶν Minim ἐν τῇ διποίᾳ προέχουσαν θέσιν κατεῖχον οἱ Ναζαρινοὶ (Χριστιανοὶ) καὶ καταβάλλεται συειδητὴ προσπάθεια κατασυκοφαγήσεως καὶ πολεμικῆς ἔγνατίον τῶν Χριστιανῶν. Οἱ ἀπηρτισμένοι ἀριθμοὶ τῶν 144.000 (12 X 12.000) σεσωμένων Ἰουδαίων, (Ἀποκ. 7,4) ἐκφράζει τὴν ἐποψίην τῶν Χριστιανῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περὶ τῆς ἀπουσίας πάσης περαιτέρω δυνατότητος ἐπιστροφῆς τῶν Ἰουδαίων. Ἡ ἀργησις τῶν Ἰουδαίων, ὅπως δεχθοῦν τὸν Χριστόν, θεωρεῖται δριστική: «καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει» (Ἰω. 3,32 πρᾶλ. Ἰω. 1,11 3,11 5,38·40 6,36 8,19·43 15,22 16,3·9). Σαφῆς ἐπιβεβαίωσις τούτου εἶναι ἡ ἐνταῦθα ἐπιτετραφή τῶν περὶ σωτηρίας τῶν ἔθνων προφητειῶν (Ἡσ. 10,14 κ.λ.π.), συμφώνως πρὸς τὰς διποίας τὰ ἔθνη θὰ ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ὅπως προσκυνήσουσι τὸν Θεόν: «Ἴδού ποιήσω αὐτούς (τοὺς Ἰουδαίους) ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουν ἔγώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν διτὶ ἐγὼ ἡγάπησά σε» (Ἀποκ. 3,9).

Εἰς τὸ θέμα τῆς ἑρμηνείας τῆς ἀργήσεως τῶν Ἰουδαίων ἀκολουθεῖται ἡ ἐκ τῶν προηγουμένων ἥδη γενεῶν διαιμφρωθεῖσα θεολογικὴ γγώμη. Καὶ ἐνταῦθα ἐπαγαλαμβάνεται τὸ σχῆμα: ἀμαρτία, πώρωσις, προορισμός. Οἱ Χριστὸς καίτοι δημιουργὸς τοῦ κόσμου παρέμειε γ διὰ τὰ ἔθνη ἀγνωστος (Ἰω. 1,10). Ἐγεφανίσθη ὅμως εἰς τὸν ἐκλεκτὸν καὶ περιούσιον λαὸν Αὐτοῦ, δεόγτως παλαιόθευ προπαρεσκευασμένον διὰ τῶν προφητῶν, δ ὅποιος δὲν τὸν ἐδέχθη (Ἰω. 1,11). Ἡ ἀργησις αὕτη, ἡ διποία ἐκορυφώθη εἰς τὴν σταύρωσιν, ἀπετέλει διαρείαν ἀμαρτίαν (Ἰω. 15,22 16,9), περικλείσουσα ταυτοχρόνως ἐν ἑαυτῇ τὴν τιμωρίαν.

«Ο μὴ πιστεύων ἥδη κέχριται» (Ιω. 3,18). Ο ἀργούμενος καθίστα ἑαυτὸν ἀγτίπαλον τοῦ φωτὸς ἦτοι τέκνον τοῦ σκότους, δηλ. ἀντίχριστον (1 Ιω. 2,22). Ἐγεῦθεν καταγοοῦμεν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου διαρεῖν ἔκφρασιν ἐγαγτίον τῶν Ἰουδαίων ὡς «συγαγωγῆς τοῦ σατανᾶ» (Ἀποκ. 2,9 3,9 πρὸ δ. 1 Ιω. 3,10).

Καθ' ὅσον δὲ χρόνος παρήρχετο ἐπὶ τοσοῦτον ἡ στάσις τῶν Ἰουδαίων ἔγαντι τῶν Χριστιανῶν ἐσκληρύνετο, κορυφωθεῖσα μετὰ τὴν δευτέραν καταστροφὴν τῆς πόλεως (135 μ.Χ.), διετέλεσεν ἡ ἐρειπίων αὐτῆς ἐκτίσθη ἡ ἐλληνιστικὴ πόλις Aelia Capitolina καὶ ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, διπας τοῦ λοιποῦ εἰςέρχωνται εἰς ταύτην. Οἱ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἀσκούμενοι διωγμοὶ συνεχίσθησαν εἴτε ἀπ' εὐθείας (ἐπαγάστασις Βαρκοχέδα) εἴτε ἐμμέσως. Εἰς τὰς σποραδικῶς γενομένας μετὰ τῶν Χριστιανῶν συζητήσεις των οἵ τινας οὐχὶ μόνον ἐπειρῶντο νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἄργησίν των, ἀλλὰ καὶ ἐκαυχῶντο διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Ἰησοῦ (Ἴππολυτος, Ἀποδεικτικὴ πρὸς Ἰουδαίους I).

Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, ἡ στάσις τῶν Ἰουδαίων ἔγαντι τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος ἔμεγε κατὰ γενίκὸν κανόνα ἀμετάβλητος ἢ ἔξειλίχθη ἐπὶ τὰ χείρων ἡ γοιστιανικὴ σκέψις οὐδένα λόγον εἶχε γὰρ θέση ἐνώπιον τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ τὸ ὑπὸ ἐρευναν ἔρωτημα, ἀλλ' ἡρκεῖτο εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐν προκειμένῳ ἐρμηνείᾳς τῆς προηγουμένης χριστιανικῆς γενεᾶς. Ἐγεῦθεν οἱ Ἰουδαῖοι χαρακτηρίζονται ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου αἰώνος ὡς «ἀνυπάκουοι» (Εἰρηναῖος, Ἐπίδειξις ἀποστολικοῦ κηρύγματος II, 3, 95) «τυφλοί» (Εἰρηναῖος, Κατὰ αἱρέσεων IV, 28, 3), «δπαδοὶ τοῦ ἀντιχρίστου» (Εἰρηναῖος, Κατὰ αἱρέσεων V, 25,4), «ἀμαρτωλοὶ» (Κλήμης Ἀλεξανδρεύς, Στρωματεῖς II, 67, 4), «σκολιοὶ καὶ σκληροκάρδιοι» (Κλήμης Ἀλεξανδρεύς, Παιδαγωγὸς I, 19, 4) «ἀσύνετος λαὸς» (Ωριγένης, Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἐξηγητικῶν ἐκ σειρῶν 415), «ἀσεβῆς λαὸς» (Ωριγένης, αὐτόθι 563), «ἐχθροὶ ἀληθείας» (Ωριγένης, Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον ἐξηγητικῶν 11, 17) «ἄπιστοι ἢ ἐμμένοντες ἐν τῇ ἀπιστίᾳ» (Ωριγένης, Περὶ ἀρχῶν, Πρόλογος 4, Κατὰ Κέλσου 11, 8), «σκληροκάρδιοι» (Ωριγένης, Περὶ ἀρχῶν 4, 2, 1) ἀλπ. Συγκεκριμένως δὲ τὴν συμμετοχὴν δὲν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ τὴν βλέπουν ἐπιθετικούμενην, ὡς καὶ ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γενομένην καταστροφὴν τῆς Ἰερουσαλήμ. Ὅπο τὴν καταστροφὴν ταύτην δὲν ἐγνωῷ κυρίως τὴν πόλιν, διπότε ἡτο ἐνδεχόμενον γὰρ ἐρμηνευθῆ, διετέλεσεν ἡ εὐθύνη διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ ἐπερρίπτετο μόνον ἐπὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ λατρευτικὸν κέντρον τοῦ Ἰεραχλ., δηλαδὴ τὸν ναόν, διπότε ἡ εὐθύνη ἐδάρυγε σύμπαντα τὸν Ἰεραχλ. Ἐγταῦθα περιορίζομαι μόνον γὰρ παραπέμψω ἐκ τῆς πλουσίας συναφοῦς γραμμα-

τείας εἰς ἔνια μόνον χωρία (Ἰουστῖνος, Ἀπολογία Α' 31, 5 καὶ 36, 3· Σιβυλλικοὶ χρησμοί, Λόγιος Α' 395 Εἰρηναῖος, Κατὰ αἱρέσεων IV, 36, 5-6 καὶ IX, 30 Ὁριγένης, Κατὰ Κέλσου I, 47 ΙΙ, 8 IV, 32 VII, 8 VIII, 42, Ὁμιλίαι εἰς Ἱερεμίαν 13, 1, Ὁμιλίαι εἰς Ἐξοδον VI, 6, Εἰς Ματθαῖον ἐξηγητικῶν 14, 17, 19 16, 3 17, 6 Ὁμιλίαι εἰς τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ XXVI, 3, Κυπριανός, De dominica opatione 10).

Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται, ώς θέλω γὰρ πιστεύω, σαφῶς, διετέλεσεν τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν οὐδεμία ἐπεκράτει ἀμφιβολία περὶ τῆς ἐνοχῆς τῶν Ἰουδαίων διὰ τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο δημοσίευτον διὰ τὴν γνώμην, διετέλεσεν τὸν ὁμοίως οὐδόλως συγεπήγετο τὴν γνώμην, διετέλεσεν τὸν ὁμοίως λαὸς εἶχε καταστῆ ἀντικείμενον κατάρας παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἀγιτιθέτως ἐν χορῷ ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία διετράπου τὴν ἐποψιν, διετέλεσεν τὸν ὁμοίως λαοῦ ἀκορυφώθησαν εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ, ἐπιτευχθεῖσα διπότε τοῦ Θεοῦ τιμωρία δὲν ἡτο πρᾶξις ἐκδικήσεως, ἀλλὰ παιδαγωγούσης ἀγάπης, ἡ δημοσία ἀπέβλεπεν εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἰσραήλ.

Δ'

Ὕπολείπονται πρὸς ἔξέτασιν δύο σημεῖα τῆς Δηλώσεως, τὸ πρῶτον τῶν δημοίων ἀποτελεῖ τὴν θεωρητικὴν ἀφετηρίαν, ἐκ τῆς δημοίας ἐκκινεῖ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἵδεων αὐτῆς καὶ τὸ δεύτερον, συγιστῶν τὸ πρακτικὸν συμπέρασμα, εἰς τὸ δημοίον καταλήγει καὶ τὸ δημοίον προτείνει πρὸς λύσιν τῶν ἀναφοριμένων προβλημάτων. Τὸ πρῶτον εἶναι ἡ ἀρχή, διετέλεσεν δημοίοις ἀποτελοῦν μίαν κοινότητα τὸ δὲ δεύτερον εἶναι ἡ σύστασις, διετέλεσεν δημοδοὺς τῶν ἀλλων θρησκειῶν πρότεινε γὰρ γίνηται ἐπὶ τῇ δάσει τοῦ διαλόγου.

Ἡ ἀποψίς τῆς Δηλώσεως, διετέλεσεν δημορθωποῖς ἀποτελοῦν κοινότητα, στηρίζεται εἰς τὴν κοινήν αὐτῶν προέλευσιν καὶ εἰς τὸ διπότε τοῦ Θεοῦ τεθειμένον δι' αὐτοὺς κοινόν σκοπόν. Ὁντως ἡ κοινή προέλευσις καὶ τὸ κοινόν τέλος τῶν ἀνθρώπων μαρτυρεῖ πράγματι διὰ τὴν κοινήν των μοῖραν καὶ ἀρα διὰ τὴν μεταξύ των ἴσστητα. Ἐχω δημοσίευτην γνώμην, διετέλεσεν δὲν ἀποδεικνύουν ἐπαρκῶς καὶ τὴν μεταξύ των κοινότητα. Τοῦτο διφείλεται εἰς τὸ γεγονός, διετέλεσεν τὴν Δηλώσεως προβαλλόμενα ἀγωτέρω δύο ἐπιχειρήματα, δισογδήποτε ὑψηλὰ καὶ ἀν εἰναι, ἐξαγτλοῦνται ἐντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου χώρου. Ἡ κοινὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων δὲν προσδιορίζει ἀφεύκτως καὶ τὴν μεταξύ των διπάρχουσαν σχέσιν ἡ μᾶλλον διποστηρίζει τὴν σχέσιν αὐτῆς κατὰ τρόπου ἐξωτερικόν. Κατὰ τὴν Δηλώσεων, οἱ ἀνθρωποὶ ἀνήκουν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κοινότητα καθ' ὅσον συνταυτίζονται εἰς τὴν αὐτὴν ἀφετηρίαν, εἰς τὰς αὐτὰς

έκδηλώσεις καὶ εἰς αὐτὸν τὸ τέρμα. Ταῦτα δῆμοι δὲ συγδέουν ὑποχρεωτικῶς τὸν ἀνθρωπόν, πολὺ δὲ διλγότερον καθιστοῦν τοῦτον ἀλληλέγγυον πρὸς τὸν ἄλλον, συμμέτοχον τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν κλῆρον τῶν ἄλλων. Πάντα ταῦτα δύνανται κάλλιστα γὰρ θεωρηθοῦν καὶ ἐκ τῆς σκοπιᾶς τοῦ ἀτόμου, δόπτες ἡ ἀφετηρία καὶ δὴ καὶ ὁ εἰς τὸν ἀνθρωπόν προκείμενος σκοπὸς δύναται γὰρ ἐπιδιωχθῆ ἀσχέτως καὶ ἀσυναφῶς πρὸς τὸν συγάνθρωπόν του.

Βεβαίως τὰ ἀνωτέρω δύο ἐπιχειρήματα τῆς Δηλώσεως ἔξαρκοιν νὰ ὑποστηρίξουν τὸν ὑπὸ αὐτῆς ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, δόπτοιος ἵκανον ποιεῖται εἰς τὴν διαβεβαίωσιν, διτι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δὲν ὑπάρχουν διαδικτύμεις οὐσίας, ἀλλ᾽ διτι ἀπαντεῖς εἶναι μεταξύ των ἀπολύτων ἴσοι. Τὸ διτι δῆμοι καὶ μεταξύ των εἶναι καὶ συνυπεύθυνοι καὶ ἄρα μέλη μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κοινότητος δὲν μαρτυρεῖται. Διὰ νὰ ἀποδειχθῇ αὐτὸν πρέπει νὰ ἔκφυγωμεν τοῦ χώρου τῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ γὰρ ἀναχθῶμεν εἰς τὴν δυτολογικὴν σφαῖραν. Ἡ κοινότης τοῦ ἀνθρωπίου γένους δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ μόνον διὰ τῆς ἀναγωγῆς τῆς εἰς ἄλλην κοινότητα, δηλογότι εἰς τὴν μόνην πλήρη, ἀπηρτισμένην καὶ τελείαν κοινότητα, τὴν κοινότητα τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδος. Οἱ ἀνθρώποι ἀποτελοῦν μεταξύ των κοινότητα καθ' δισυν τὰ τρία πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδος ἀποτελοῦν κοινότητα. Ἡ ἑνότης τὴν δόποιαν συγαπαρτίζουν τὰ τρία Πρόσωπα, συνιστᾶ ἀφεύκτως τὸν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐνυπάρχοντα δεσμὸν οὐχὶ κατὰ τρόπον εἰκονικόν, ἀλλ' οὐσιαστικόν, διότι συγάπτει τοῦτον πρὸς τὴν ζωὴν τῆς Τριάδος. Ὁ ἀνθρωπός δὲν ἐδημιουργήθη διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ ἔνα σκοπόν, δισοδήποτε ὑψηλὸς καὶ ἀν ἥθελε θεωρηθῆ οὗτος, ἀλλὰ διὰ γὰρ ζήση καὶ γὰρ πολιτευθῆ ἐντὸς τῆς ζωῆς τῆς Τριάδος, γὰρ μετάσχη τῆς ζωῆς Αὐτῆς, γὰρ θεωρηθῆ. Μόνον ὑπὸ τὴν διπτικὴν ταύτην γωγίαν κατοχυροῦνται καὶ καταφαινεται δι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐνυπάρχων δεσμός, ἐν τῇ ὑπηρετήσει τοῦ δόποίου, καὶ μόνον ἐν αὐτῇ, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ δὲν πὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἀνθρωπὸν τεθεὶς σκοπός. Πᾶς ἄλλος τρόπος ἐπιδιώξεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς τελειώσεως φέρει χαρακτῆρα ἀτομιστικόν, δόπτοιος δύναται μὲν γὰρ συνάδῃ πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν κατὰ τὴν ἐποχήν μιας εἰς τὰ λοιπὰ θρησκεύματα φρόνημα, εἶναι διμιως ἀδύνατον γὰρ διδηγήσῃ τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ πραγματικοῦ του προορισμοῦ.

Οἱ συντάκται τῆς Δηλώσεως, ὑπείκοντες ἔγδεχομένως εἰς τὸ ἐπικρατοῦν κατὰ τὴν διαμόρφωσίν της πνεῦμα, τὸ δόποίον ἀνωτέρω ἐπαρκῶς διεγράφη, δὲν ἥθέλησαν γὰρ στηρίξουν τὴν κοινότητα τῶν ἀνθρώπων εἰς ἐπιχειρήμα προσιδιάζον καθαρῶς καὶ μόνον εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλ' εἰς ἐπιχειρήμα, δυνάμενον γὰρ γίνη ἀποδεκτὸν ὑπὸ πάντων τῶν διπαδῶν τῶν ἄλλων θρησκειῶν, ἀπεστρησαν δῆμοις οὕτω τὴν Δηλώσιν ἴσχυρᾶς καὶ οὐσιαστικῆς μαρτυρίας περὶ τῆς πραγματικῆς αἰ-

τιας, γὰρ δόποια συγάπτει πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς μίαν καὶ μόνην κοινότητα.

Τέλος ἡ ἀποφίς τῆς Δηλώσεως, διτι γὰρ ἐπικοινωνία τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας πρέπει γὰρ διεξάγηται διὰ τοῦ διαλόγου θέτει ὡρισμένα ἐρωτήματα.

Ο διάλογος, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν δόποιαν ἐκδεχόμεθα τοῦτον σήμερον, προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίαν ἰσότητος μεταξὺ τῶν διαλεγομένων. Τοῦτο οὐδόλως ἀμφισσῆται, δισυ ἀφορᾶ εἰς τὰ διαλεγόμενα πρόσωπα. Ὁ Χριστιανὸς ὡς ἀνθρωπός δὲν ὑπερέχει τῶν ἄλλων. Οὐδόλως ἐπίσης ἀμφισσῆται, δισυ ἀφορᾶ εἰς θέματα ἀναγόμενα εἰς τὴν κατὰ κόσμον ζωὴν. Δυγάμεθα δῆμοις γὰρ ισχυρισθῶμεν τὸ αὐτὸν καὶ διὰ τὰ θέματα τῆς χριστιανικῆς μαρτυρίας; Ἡλθεν δὲ Χριστὸς γὰρ συγομιλήσῃ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, γὰρ διδάξῃ ὡς ἔχουσιαν ἔχων; Ἀπηγθύνθη δὲ Χριστιανὸς ἱεραπόστολος οἰασδήποτε ἐποχῆς πρὸς τὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἀνθρωπον ὡς πρὸς συνομιλητήν, γὰρ διό πρὸς πρόσωπον δεόμενον σωτηρίας; Εἴγαι εὖ ἄλλοις λόγοις δὲ Χριστιανισμὸς ἐν σύστημα ἰδεῶν, τὸ δόποιον καλεῖ τὸν ἀνθρωπὸν, δημος τὸ διερευνήσῃ καὶ τὸ ἔξεταση, γὰρ μαρτυρία ζωῆς καὶ κλήσις πρὸς μετάνοιαν;

Βεβαίως, διταν δὲ η Δήλωσις διμιλῆ περὶ διαλόγου δὲν θέτει εὖ ἀμφισβήτηρ τὰ ἀνωτέρω. Δὲν δημιουργεῖ θέμα ἀρχῆς, ἀλλὰ τακτικῆς. Ὁ σημερινὸς ἀνθρωπός ἔχει εἰς τὸ ἐνεργητικόν του τὴν τεραστίαν κατάκτησιν, γὰρ δόποια λέγεται διάλογος. Ἡ Ἐκκλησία καλεῖται γὰρ λάθη δὲν δψιν της τοῦτο κατὰ τὸν πλέον σοβαρώτερον τρόπον. Κάλλιστα δύναται γὰρ ὑπομνησθῆ, διτι δὲ Χριστὸς δὲν ἐδίδαξεν μόνον ὡς ἔχουσιαν ἔχων, ἀλλὰ συνδιελέχθη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Δύναται ἐπίσης γὰρ ὑπομνησθῆ, διτι διαδόσις τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἐγένετο μόνον διὰ τοῦ κηρύγματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἀνθρωπὸν ἐγενέσεως.

Ἐπίσης διταν δὲ η Δήλωσις διμιλῆ περὶ διαλόγου ὑπενθυμίζει εἰς τὸν Χριστιανὸν μίαν ἀξίαν ὑπομνήσεως ἀλήθειαν, διτι η στάσις αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐκτὸς δὲν πρέπει γὰρ κυριαρχῆται ὑπὸ ὑπεροφίας. Ὁ Χριστιανὸς καλεῖται γὰρ γνωρίση αὐτόν, πρὸς τὸν δόποιον ἀπευθύνεται, ἐν ἄλλοις λόγοις δὲν καλεῖται μόνον γὰρ κηρύξῃ εἰς αὐτὸν ἀλλὰ καὶ γὰρ τὸν ἀκούση. Καλεῖται δηλαδὴ γὰρ μορφώσῃ περὶ αὐτοῦ δρήγη γνώμην. Τῆς τακτικῆς ταύτης δὲ Χριστιανὸς ἐστερήθη ἐπὶ πολλοὺς αἰώνας. Τοῦτο τὸν ὀδηγήσεων εἰς τὴν δημιουργίαν πλειάδος παρεξηγήσεων, διότι ἐσχημάτισε περὶ τῶν ἄλλων οὐχὶ ἀντικειμενικήν γνώμην, ἀλλ' ὑποκειμενικήν, βασιζομένην κυρίως εἰς τὰ ἰδικά του δεδομένα καὶ εἰς τὸν ἰδιόν του τρόπον θεωρήσεως. Τοιουτόπως ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ εὑρισκομένων ἀνθρώπων ἡ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ. Αἱ παρεξηγήσεις αὗται ἐδημιουργησαν εἰς ἀμφοτέρας τὰς μερίδας τοιαύτας προκαταλήψεις,

αἱ ὁποῖαι μέχρι σήμερον ἔξακολουθοῦν ὑφιστάμεναι καὶ πρὸς τὰς ὁποίας καλεῖται εἰσέτι ὁ Χριστιανὸς νὰ πολεμήσῃ. Τέλος δέον γὰρ ὑπομνησθῆ, ὅτι ὁ Χριστιανισμός, μὴ ἀποτελῶν φιλοσοφικὸν ἢ κοινωνιολογικὸν σύστημα, ἀλλὰ ταμεῖον ζωῆς, δὲν περιφρογεῖ οὔτε παραβλέπει τὰς διαφόρους μορφὰς τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ αὐτὰς διὰ γὰρ τοὺς ἐμφυσήση πγεῦμα ζῶν. Χρησιμοποιεῖ ἐπὶ πλέον αὐτὰς ὡς σημεῖα ἐπαφῆς —δηλαδὴ γεφύρας, διὰ τῶν ὁποίων θὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς ἔκτος αὐτοῦ εὑρισκομένους ἀνθρώπους τὸ μήνυμα τῆς σωτηρίας. Τοῦτο δημιώς προϋποθέτει τὴν γγῶσιν τῶν ἀλλών, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ὁποίας πολλὰ ἔχει γὰρ προσφέρη διάλογος.

Παρὰ ταῦτα, τὴν υἱοθέτησιν τοῦ διαλόγου ὡς τῆς μόνης ἐγδεδειγμένης τακτικῆς, θεωρῶ ἀκραίαν καὶ ἀσύμφωνον πρὸς τὴν πρᾶξιν τόσον τῆς ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὃσον καὶ τῆς μεταγενεστέρας τοιαύτης, διότι δὲν ἔκφεύγει τοῦ ἀνωτέρῳ δηλωθέντος κινδύνου, ὅτι ὑπεισάγει τὴν ἔνοιαν τῆς μεταξύ τῶν ἔκπροσωπουμένων ἀπόφεων ἰστότητος. Ἔν τοῖς λόγοις, θεωρῶ, διὰ αὐτῆς προσκλίνει περισσότερον τοῦ δέοντος πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν κατὰ τὴν ἐποχήν μας κοσμικὸν περὶ διαλόγου πνεῦμα. Λέγων τοῦτο, ἔγνωθ, διὰ διάλογος ἐν τῇ σημερινῇ αὐτοῦ ἔγνοίᾳ δὲν ἀποτελεῖ ἔξι ἐπόφεως χριστιανικῆς κατάκτησιν, δυναμένην γὰρ γίνη ἀνεύ ἑτέρας συζήτησεως ἀποδεκτή.

Ο κατὰ κόσμον διάλογος δὲν ὑποδηλοῖ μόνον τὴν ἰσότητα τῶν διαλεγομένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τὴν ἰσότητα ταύτην προσιδιάζον πνεῦμα ἀξιοπρεπείας καὶ κυριότητος, τὸ διόποιον πρυτανεύει κατὰ τὴν συζήτησιν. Τοῦτο προϋποθέτει τὸν σεβασμὸν τῶν ἐπόφεων τῶν ἀλλών. Ο σεβασμὸς οὗτος βασίζεται ἡ πρέπει γὰρ βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐνδομύχου πεποιθήσεως, διὰ αἱ ἐπόφεις τοῦ συγομιλητοῦ ἐγέχουν διὰ αὐτὸν τοῦτον τὸν διαλεγόμενον ἔγκυρότητα, ἡ ὁποία ἐδράζεται ἐπὶ τῆς διαφορετικῆς ἀφετηρίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἔκκινετ. Η διαφορὰ γνωμῶν δὲν ὑποδηλοῖ ὑποχρεωτικῶς σφάλμα κατὰ τὴν ἀφετηρίαν, ἀλλὰ διαφοροποίησιν, ὡς πρὸς τὴν ἔξι αὐτῆς ἔξαγωγὴν τῶν συμπερασμάτων ἡ ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης ἔριμηγείαν τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς. Ἐντεῦθεν, ἐδάν κατὰ τὸν διάλογον δὲν ἐπιτυγχάνηται ταύτισις γνωμῶν καὶ ἀγιτιλήψεων, ἐπιδιώκεται πολλάκις συμβιβασμὸς ἡ ἔξεύρεσις τῶν κοινῶν σημείων, ἐπὶ τῶν διόποιων δύναται γὰρ προκύψῃ ἀμοιβαία συμφωνία. Τοῦτο δημιώς δὲν προσιδιάζει εἰς τὸν Χριστιανισμό. Ο Χριστιανισμὸς δὲν δύναται γὰρ παραβλέψῃ, διὰ ἡ ἀφετηρία τοῦ διαποδοῦ οἰασδήποτε θρησκείας κεῖται ὑπὸ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα καὶ ἄρα δὲν δύναται γὰρ ἔνέχῃ πλήρη δρθότητα. Ἀγιτέτως διὰ τῆς ἔξιασιν τῆς ἀπολύτου δρθότητος, δηλούστι τῆς ἀπολύτου ἀληθείας. Κατὰ συγέπειαν δὲν είναι δυνατὸν γὰρ γίνη λόγος περὶ συμβιβασμοῦ ἐπόφεων, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα. Η μόνη δρθή

στάσις τοῦ μὴ Χριστιανοῦ συγομιλητοῦ εἶναι ἡ τῆς ἀπολύτου συμφωνίας, δρθότερον τῆς μετανοίας, ἀλλως ἀκολουθεῖ αὐτὸν ἡ κρίσις. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις δημιώς αὐτὰς δὲν είναι δυνατὸν γὰρ γίνη λόγος περὶ διεξαγωγῆς πραγματικοῦ διαλόγου, κατὰ τὴν ἔννοιαν ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀντιλαμβάνεται τοῦτον διηγείας ἀνθρωπος.

Κατὰ τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον ἐφ' ὃσον διάλογος εἰς οὐδὲν ἥθελεν ἀπολήξει χωρίζονται οἱ συγομιληταί, διατηροῦντες ἔκαστος τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀπόψεις. Οὐδέτερος ἔξι αὐτῶν θεωρεῖ ἑαυτόν, κατὰ τὸ ἀτομικιστικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας, ἀλληλέγγυον πρὸς τὸν ἄλλον καί, κατὰ συνέπειαν ὑπεύθυνον δι' αὐτόν. Η ἀξιοπρέπεια, γένημα τοῦ ἀνωτέρω ἐπικρατοῦντος κατὰ τὴν ἐποχήν μας πνεύματος, δὲν τοῦ ἐπιτρέπει γὰρ ἐπεκταθῆ πέρα τῆς ἀπλῆς διατυπώσεως τῆς λύπης του διὰ τὴν ἀκαρπού ἀπόληξιν τοῦ διαλόγου. Ο Χριστιανὸς δημιώς οὔτε αἰσθάνεται οὔτε δύναται γὰρ αἰσθάνεται τοιουτόπρόως. Ο διάλογος τοῦ Χριστιανοῦ πρὸς τὸν μὴ Χριστιανὸν δὲν είναι ὑπόθεσις οὐδετέρα, διότι οὗτος δὲν είναι ἀμέτοχος τῶν ἐκ τοῦ ἀποτυχόντος διαλόγου συγεπειῶν, αἱ δοποῖαι βαρύνουν τὸν μὴ Χριστιανὸν καὶ αἱ δοποῖαι δύνανται γὰρ είναι δι' αὐτὸν λίαν ἐπαχθεῖς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν διὰ τὸν Χριστιανὸν δὲν δύναται γὰρ ἵσταται ψυχρῶς καὶ ἀδιαφόρως ἔναντι τοῦ μὴ Χριστιανοῦ συγομιλητοῦ του εἰς τὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν διάλογός των μένει ἀνεύ ἀποτελέσματος, πολὺ δὲ διλγότερον γὰρ περιορίσῃ τὴν συμπεριφοράν του εἰς τὴν κατὰ κόσμον συγήθη ἔκφρασιν τῆς λύπης του.

Τέλος, τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς χριστιανικῆς συμπεριφορᾶς δὲν ἔκφράζεται μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν ἀποτυχίας τοῦ διαλόγου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν καθόλου διεξαγωγὴν αὐτοῦ. Ο πιστός, μιμούμενος τὸν Χριστόν, δὲν ἴσταται μόνον ἔναντι τοῦ συγομιλητοῦ του ὡς ἀνθρωπος κεχαριτωμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ κατέχων τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ ἐν κενώσει. Η ἀντιφατικὴ κατὰ κόσμον αὕτη στάσις ἡγολούθηκε διαιτέρως ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ διάστηματος πρόσληψιν τοῦ ἀνθρώπου ἐδέχθη κατὰ τὸ σχέδιον τῆς θείας οἰκονομίας γὰρ γίνη δούλος, πτωχὸς καὶ κατάρα διὰ τὸν ἀνθρωπον. Διαλεγόμενος διὰ Χριστιανός, ἴσταται ἐνώπιον τοῦ συγομιλητοῦ του ἐν ἀκρᾳ ταπεινώσει, οὐχὶ δημιώς ὑπὸ τὴν κατὰ κόσμον ἔννοιαν αὐτῆς ὡς κατ' ἀρχὴν ἀμφιβάλλων διὰ τὰς διφορές αὐτοῦ ἔκπροσωπουμένας ἀπόψεις ἡ ἐπιθυμῶν δπως ἀποκομίσῃ ὠφέλειαν ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ συγομιλητοῦ του λεγομένων, ἀλλ' ὡς ἀνάξιος οἰκονόμος τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του, δπως δ ἐν αὐτῷ ὑπάρχων παλαιός ἀνθρωπος μὴ γίνη ἐμπόδιον τῶν ὑφ' αὐτοῦ ἔκπροσωπουμένων ἐπόφεων. Η κενωτικὴ αὕτη στάσις τοῦ Χριστιανοῦ ἔναντι τοῦ ἔτερου, δεῖγμα τῆς ἐν αὐτῷ πρυτανευούσης ἀγάπης, μαρτυρεῖ τὴν πεποιθήσιν αὐτοῦ περὶ τῆς κοινότητος, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὑρίσκεται πρὸς τὸν συγομι-

λητήν του, έσταται δὲ μακράν πάσης κατὰ κόσμου ἐγγοίας περὶ ἀξιοπρεπείας, ἡ δούλια πρέπει γὰ συνοδεύῃ τὸν διάλογον.

Ἡ ὑπὸ τῆς Δηλώσεως συνιστωμένη τακτική, ὅπως οἱ Χριστιανοὶ εἰς τὰς μετὰ τῶν ὀπαδῶν τῶν ἄλλων θρησκειῶν ἐντεύξεις των διαλέγωνται, χρήζει ἔξετάσεως καὶ ἐρεύνης, ἄλλως εἶναι δύνατὸν γὰ κατανοηθῆ τόσον ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐκτὸς τῆς παρεμβολῆς ὑπὸ τὴν ὀπτικήν γωνίαν τοῦ κόσμου. Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως διάλογος δὲν εἶναι ἀφ' ἔαυτῆς φανερά, διαφέρει δὲ

οὐσιαστικῶς τῆς ἐν Χριστῷ ἐγγοίας τοῦ διαλόγου.

Ἡ Δήλωσις ὁφειλε οὐ μόνον γὰ τονίση καὶ τὸ ἔτερον πλήγη τοῦ διαλόγου σκέλος τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐπικοινωνίας, δηλονότι τὸ κήρυγμα, ἀλλὰ καὶ γὰ ἔξηγήσῃ δι' ὀλίγων τὴν ἔννοιαν, τὴν δούλιαν δίδει εἰς τὸν ὑφ' αὐτῆς προτεινόμενον διάλογον, ἄλλως δύναται καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς ἄλλην συνάφειαν ἐλέχθη, γὰ χαρακτηρισθῆ ὡς μὴ παραμείγασα ἀνεπηρέαστος τοῦ περιβάλλοντος ταύτην κοσμικοῦ πνεύματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 1969

Ἡ ἔκθεσις τοῦ Β' τμήματος τῆς IV Συγελεύσεως τοῦ Π.Σ.Ε. ἐν Οὐφάλᾳ(Α.Γ. Γ.:) Ἀγανέωσις ἐν τῇ Ἱεραποστολῇ...	σ. 2-9
Μητροπολ. Καλαβρίας Αίμιλιανοῦ: Ἡ Ἱεραποστολικὴ φύσις τῆς Ἐκ- κλησίας	σ. 10-14
Διὰ τὸν πλήρη ἄνθρωπον	σ. 40-44
Ἀρχιμ. Εὐσεβίου Βίττη: Ἡ προϊστορία μιᾶς πορείας	σ. 22-25 33-37
Ἡ ἔξοδος πρὸς τὴν οἰκουμενικότητα	σ. 49-55
Ἡλία Βουλγαράκη: Ἡ περὶ θρησκειῶν δήλωσις («Nostra Aetate») τῆς Β' Συγόδου τοῦ Βατικανοῦ	σ. 26-30 45-47,61-68
Α. Γ. Γ.: Ὁ πρῶτος σπόρος μιᾶς νέας σπορᾶς	σ. 16
Ἄποσπάσματα ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα πολυγραφημένα τεύχη τοῦ «Πο- ρευθέντες» (1959)	σ. 17-21
Εἰδήσεις ἀπὸ τὴν Ἀγατολικήν Ἀφρικήν	σ. 15,48
Ἐκδηλώσεις ἀφιερωμέναι εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἱεραποστολῆς	σ. 31-32
Ἄπὸ τὴν δραστηριότητα τοῦ Γραφείου Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας Ἐλλάδος	σ. 38-39
Μιὰ μορφὴ τῆς ἀφιερωματικῆς Ὀρθοδοξίας	σ. 55-60
Ἀγακήρυξις εἰς Ἀγιον Ἱεραποστόλου τῆς Ἀλάσκας	σ. 60

Παρενθέτικα, μαστιγίσας πάντα τὰ ζῶντα

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Γραφεία: Σίνα 30, 'Αθηναί (135) τηλ. 628.192.	'Ελληνική ἔκδοσις: 'Ετησία Συνδρομὴ Δρχ. 20 Τιμὴ φύλλου » 5
'Τπεύθυνος: 'Αρχιμ. 'Αναστάσιος Γ. Γιαννουλάτος.	'Αγγλική ἔκδοσις: Δολ. 2
'Εμβάσματα: κ. 'Ελευθέριον Σαρρήν.	◇ Γίνονται δεκταὶ συνδρομαὶ ἐνισχύσεως τῆς προσπαθείας.
'Τπεύθυνος Τυπογραφείου: 'Ιωάννης 'Αχ. Σούκης, Δημητρακοπόλου 120, 'Αθηναί, τηλ. 968.320.	◇ Διὰ τὰ ἐνυπόγραφα ἀρθρα ενθύνονται οἱ συντάκται των.
	'Επιτρέπεται πᾶσα ἀναδημοσίευσις, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι θὰ ἀναφέρεται ἡ ἐκ τοῦ «Πορευθέντες» προέλευσις.